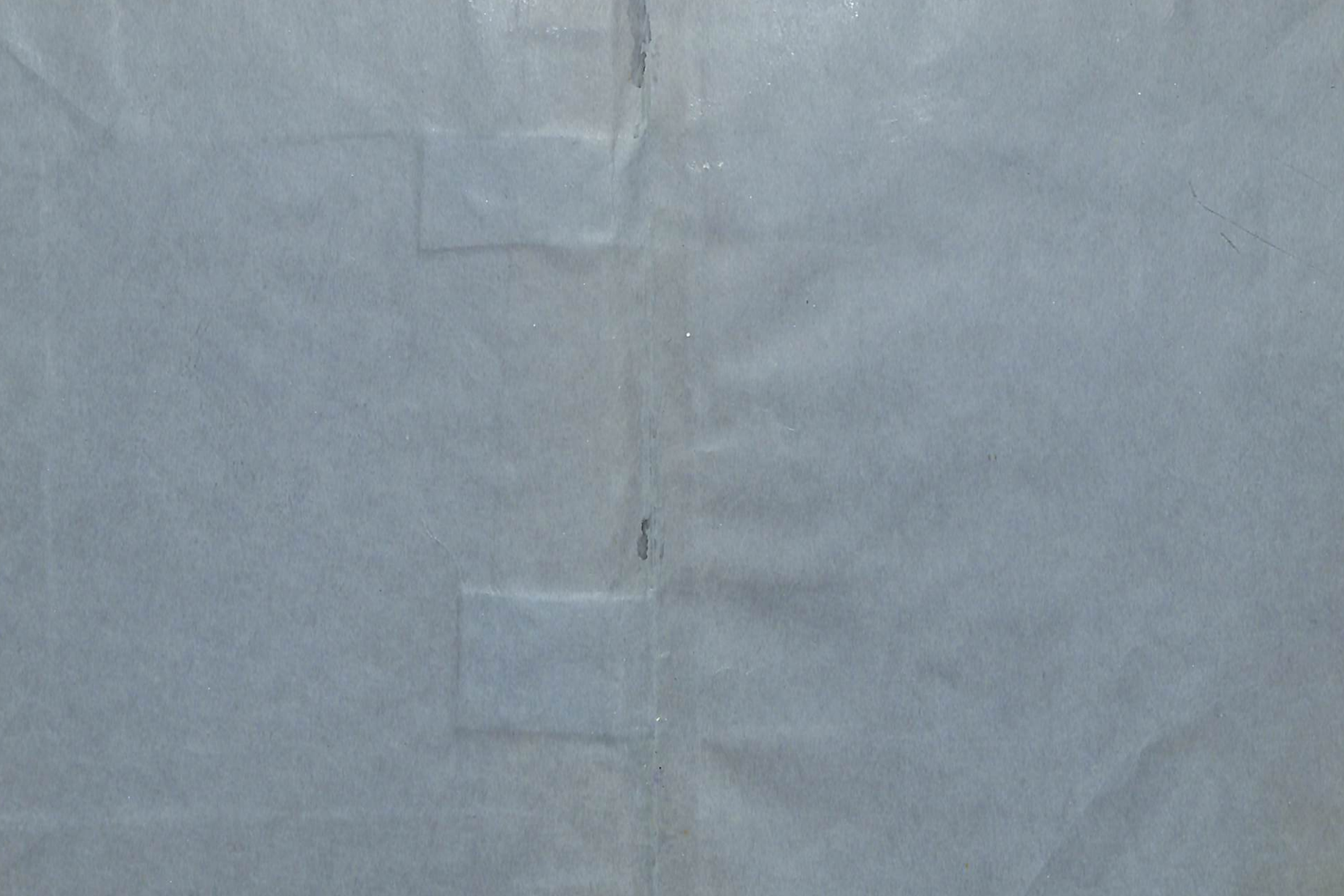

391.99

7-43

Ա. Վ. Օ

891.33

175/57-104

92

ՏԵՐՎԻՇԻՆ

ՔՆԱՐԸ

Տեղերն վրաս հաստա կամուրջ ձգեցին,
Գլեռ ցրեկ անցնող դարձող պակաս չէ...:

ՏԵՐՎԻՇ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ՝ Ս. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

1908

ՏՊ. (ԱՐԱՐԱՏ) Ս. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

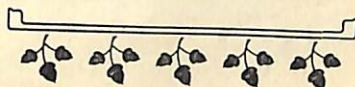
ԳԱՀԻՐԷ

831.99
7-43
պր

Ա. Վ. Օ

12 MAR 2011

ՏԵՐՎԻՇԻՆ ՔՆԱՐԸ

*Տերտերի վրաս հասնաւ կամուրջ ձրգեցին,
Դիշեր ցերեկ անցնող դարձող պակաս յե...*

ՏԵՐՎԻՇ

1908

ՏՊ. (ԱՐԱՐԱՏ) Ս. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

ԳԱԶԻՐԷ

19.07.2013

50469

2073

6797-87

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՈՒՄԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԶԻ-ԵՐԳԻԶ

ՅԱՒԷՏ ՈՂԲԱՅԵԱՆ

Պ Ի Տ Ա Ր Ի Ի

(ՄԻԶՐԱՆ ԱՐԱՊԱՃԵԱՆ)

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

+ Կը Զօճի +

Ն ՀԵՂԻՆԱԿԸ

* * *

Մանրագիր ԾԱՒԱՐԾ ՀԱՎԱԵԱՆԻՆ

ԸՍԻՐ. Աշուղ, ի՞նչ կը լինին դարտերը.

— Ըսի. սեւ ծով, բուռն հով, շեշտ սուր կը դառնան,
Աւեր չիրիմ կը դարձնեն շէն սրտերը:

— Ըսիր. Տէ՛րվիշ, ի՞նչ կը լնին երգերը.

— Ըսի. վառ սէր, թիթեռ, ծաղիկ կը դառնան,
Կը շէնցնեն անապատ ցամքած սրտերը:

Ու այդ օրէն դարտը մէկգի ինտեցի,

Երգ ու աշխոյժ, երազ օրեր սիրեցի,

— Բայց անապատն՝ երբէ՛ք, երբէ՛ք չեղաւ շէն . . .

ԿՈՒԳԱՆ ՈՒ ԿՆԵՐԹԱՆ

Դժբաղդ օրերը մարդուս գլխուն սնու ամպերու նըման
Սխալակ ձիւն փրփած՝ կ'ուզան ու կ'երթան,
Ինչպէս անշուշտ կ'անապատին մէջ ուղտերու կարվան
Հետքեր թողնելով՝ կուգան ու կ'երթան:

Սոսիքներն հոգուն մէջ պղտոր ու վարար հեղեղի նըման
Յուշքեր պեղելով՝ վազեն ու կ'երթան,
Ինչպէս Արաքսի արընոտ տղմուտ ջրերը լալկան
Վարդանին վրայ կուլան ու կ'երթան:

Ցաւն ու բերկրանքը եղբայրներու պէս գրկուած իրար
Կեանքին հետ օր մ'ալ կը ցնդին կ'երթան,
Ինչպէս վարդենուն փաթթուած բազեղն դարնան մէջ դալար՝
Աշնան մէջ չորցած՝ կը փրթին կ'երթան:

Բախտաւոր օրերն մեր քով կանգ չառնող հովերուն նըման
Սահող հիւր կ'ըլլան՝ կ'անցնին ու կ'երթան,
Սուգի արտաւոր օրերդ ալ, Տէրվի՛շ, երազի նըման
Օր մ'ալ կեանքիդ հետ կը թըռին կ'երթան:

ՈՒՐ ՏԵՂ ԵՍ

Ճշմարտութիւն, քեզ կը սպասեմ, արի՛, ազու՛ւորս՝ ո՞ւր տեղ ես,
Դատաստանի կանչեր են իս, վերջին ժամս է, ո՞ւր տեղ ես,
Արի՛. արի՛ շուտ հասիր մօտս, բռէ՛ դո՛նէ. « անմե՛ղ ես . . . »,
Կ'ըսեն ի՞նչ գուն գէմքով՝ արգեղ, սրտով՝ բարի, ուժեղ ես,
Սուսին գէժ միշտ իրաւունքի նեղը լարած ազեղ ես,
Անտէրի՛ն աէրման կ'անես, անձարին ցաւուն դեղ ես,
Մարելու մօտ ճրագներուն կենդանաւոր սուրբ եղ ես,
Վերջին ժամս է, քե՛զ կը սպասեմ, իմ կազ վրկաս, ո՞ւր տեղ ես:

Սուտերը երամ են կազմե՛, յարձակեր են իմ վըրաս,
Ծով պահած օրս բողոքեր են թէ՛՝ աւեր, եմ իմ մեծ պաս
Օրէնքին կեղծ գիրքը գլխուս դարձեր է դառն պատահաս,
Աւետարանին ձեռք դընող անհաւատներ չեն պակաս,
Ճշմարտութեան կեղծ անուշով գէժս է ցոյցեր սուտ վըկաս,
Անարժաթ կեղծ Դպիրներն են դատաւորներս ձեռնհաս,
Արընպարս պիղծ Պիղատոսներ կանգներ են գէժս դատախազ,
Անչաճախնդի՛ր սրտով սիրած ճշմարտութիւնս, ո՞ւր տեղ ես:

Բացե՛ր են անդունդի նըման ձեղքած սիրտըս կը տաղեն,
Հազար բերնօր խոցերուս մէջ բարկ կըրակներ կը մաղեն,
Բազմականներս վա՛շ տան գլխուս անմեղութիւնս կ'աւազեն,
Հուրէ պատանք հագցընելով մեռած արդարս կը թաղեն,

Շիրիմ պատանք շատ տեսներով կը հանեն իս դագաղէն.
 Սպիացած չորցած վէրքիս բերանը բացած կ'աղեն.
 Դիակէս ալ վըրէժ կ'առնեն, մարդիկ կաշուս տապալդ են.
 Ի՛մ կորսուած ճշմարտութիւն, թաղմանս հասիր, ո՞ւր տեղ ես:

Դա՛տ, դատաստան կ'ուզեմ, ո՛վ Տէր, մահու վըճիռս գրուած է:
 Վիզըս կարող կիյցօղինին դանակը բարկ սրուած է.
 Տէրվի՛շ, երկրիս վըրայ ո՞ւր տեղ արդարութիւն գրուած է.
 Որ ելեր ես զո՛ւր կանչելու, ճշմարտութիւն, ո՞ւր տեղ ես . . . :

* * *

Եկեր են ու տնցեր են գլխէս հաղար ու մէկ ցաւ,
 Անցե՛ր են, գընացե՛ր են, հետքե՞րը.— չը գացեր են.
 Ուրախութեան օրերուս նըշա՛նն անգամ չերիւցաւ,
 Անցե՛ր են, գընացե՛ր են, հետքե՞րը.— չըքացեր են:

Վիշտն՝ իրականութիւն է, ուրախութիւնը՝ երա՛զ.
 Մին կը յարձակուի վըրաս, միւսն՝ գալու կ'ընէ նազ.
 Մէկն՝ ինձ հետ մինչ կ'ապրի մահս, միւսը կ'անցնի շատ վաղ.
 Վշտերն ինձ գըրաստ չիներ, վըրաս ծանրը հեծեր են:

Ուրախութիւն բաժնողը ինձ բաժնետու ք չի տուաւ.
 Մէկ խընդուքիս դէմ կշռեց տասներկու չափ սուգ տուաւ.
 Վիշտ բաժնողն ալ զրկեալիս բաժինը երկուք տուաւ.
 Զարմանալու չէ երբ որ ուսերըս կորացե՛ր են:

Տէրվիշին, Տէր, լցուե՛ր է սուգին փիրուն ամանը.
 Քեզի բողբ գըրկէն չորցեր թանաքամանը
 Ո՞ւր, ե՞րբ, ի՛նչպէս որ հարկ է արձակէ՛ հրամանը.
 Կա՛մ վշտերուն բեր վախճան կա՛մ զրկէ գերեզմանը:

ԶԻՏԵՍԻ

Աշխարհքիս բարութիւն ըրի, դէմը ողջ չարիք տեսի,
Անմեղութեան ճակտին բուսած փըշապատ պըսակ տեսի,
Բարի աչքերուն խոր թագուն չարիքի շաղախ տեսի,
Հաւին չեկալ ես հանդիպակ որ ստեմ քեզ լաւ բան տեսի.

Ի՞նչ գիտենամ, ըստոր կըլտան անգամ ինչդինք կը կոչէ լաւ.
Այծը յետնից զրմակ կախած հաներ է ոչխարի համբաւ.
Երէկ՝ մինչդեռ վառեակ՝ այսօր՝ դեռ չ'զարնած մի երկչոտ հաւ.
Հընգուհաւի հանած համբաւ « աքաղա՛ղ եմ . . . », կանչող տեսի.

Շուա՛ր մոլար մընոցեր եմ ստանա՞լ է թէ հըրեշտակ.
Զի տեսի մի մարդ որ գոնէ ուղիղ ելլէր դէմս անդիմակ,
Բարեկենդան է ամէն օր, մարդիկ օձի են նըմանակ,
Ամբողջ աշխարհը ման եկի՝ անդիմակ մի մարդ չի տեսի:

Գայլը հանած բարի համբաւ կարգեր են ոչխարին հսկող.
Տղուկը բըժիշկ են կանչեր, որ արիւնիդ մէջ ընէ լող.
Հայրասպանը սուգ է հագեր գըլթուն ցանած մոխիր ու հող.
Ես այս դարուն նըման չըլիո՛թ, խառնաւնթո՛ր դար չըտեսի:

Դառի գաղի, գատաւօրը բեմին վըրալ քընած տեսի,
Սարդի ոստայնն ոսկու թիւով բարա՛կ շուրջն ոլորած տեսի,
Փողի փոխան Արգարութիւնն սուս քուն մըտած դիակ տեսի,
Տէրվի՛շ, խօսքիդ ճիշտ նմանակն գոյժ քիզ մէջ քեզ մեռեալ տեսի:

ՄԻ ԿԱՐԾԵՐ

Զէ՛. մի՛ կարծեր թէ ըրածներդ քեզ կը մընան, ով բարեկամ.
Ո՛ւր ես տեսեր որ յաջողեր է յարածամ մարդն անդգամ.
Բաղդին խաղն անորոշ քեզ ալ կը հնչէ օր մ'իր սեւ պատգամ.
Այդպէս դուն քեզ միշտ յաջողակ մի՛ կարծեր:

Հարսնիք մի՛ համարիր բընաւ մկներուն հետ բռնած պարըդ.
Շուտով վըրադ կը թաւալի գաղտնի տակը փորած սարըդ.
Հաստաբուն կաղնիին երկու հառուած տալով քու տապալըդ.
Հսկայ ծառը գետին ձըղիւ մի կարծեր:

Փարթամացի՛ր, ինչ րա՛ն կու գես, մենք կը տեսնենք գործիդ վախճան.
Սարգոստայնի պէս ցանց լարած կազմէ կեր խում, տօն, խրրախճան.
Սեւ օ՛ր կու դայ. վաղանցո՛ւ կ է քու համարած փառքդ անվախճան.
Ներկայ վայելք տեսողական մի՛ կարծեր:

Երկու քիս ալ աչքը չորս թիւ հողով օր մը կը կշտանայ.
Զորս չափ կըտաւէն փախչելու, խալըսելու հընա՛ր չիկայ.
Ո՛վ սիրելի, Տէրվիչին հետ վերջն ելլելիք դատաստան կայ.
Տիրոջ դատը անարդար դատ մի՛ կարծեր:

Գիշեր ցերեկ գլխէս պէլան պակաս չէ.
Աչքէս լացը, սրտէս ֆիղան պակաս չէ.
Տէրտերն վըրաս հաստատ կամուրջ ձըգեցին,
Գիշեր ցերեկ անցնող դարձող — պակաս չէ:

Էրած սրտով պանդուխտի պէս ման կուգամ.
Աշխարհ գալու փիւշման, գլխիս վա՛յ կուտամ.
Տէրտէս ուզող չըկայ, գէվքէս փայ կուտամ.
Ձեռքըս ոտքըս խաչին գամող. — պակաս չէ:

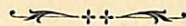
Հալղայ ըրին վիզս անցուցին բարիքըս.
Հազար բարուս դէմ կշռեցին մէկ չարիքըս.
Դեռ չեմ հասած երսուներ վեց տարիքըս,
Մազիս մէջ սե՞ւ, — չըկա՛յ. ճերմա՞կ — պակաս չէ:

Կալըս ցըրիւ տուին առանց խարմանի:
Խոցս՝ անմահլամ, դարտերս՝ առանց դարմանի.
Անսի՛րտ աշխարհ, ես կարօտ եմ տէրմանի.
Սուր նէշտէրով ետրա բացող՝ — պակաս չէ:

Տէրվի՛շ, տէրտերը մի՛ բանար աշխարհին,
Լացիդ վըրայ խնդացողը պակաս չէ.
Դուն քու ոտքով զըտիր գուռը մէզարին,
Հոգուդ ճանապարհը հարթող — պակաս չէ:

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆՁԻՄ

Պողպատ ըսած ձեռքի սուրըս, փխրուն կաւի կըտոր ելաւ.
Հեծած նըժոյգ ձի կարծածըս՝ սւանակի կըտոր ելաւ.
Թանգ աղամանդ կարծած քարըս խամ ճամի փուշ կըտոր ելաւ.
Ասոր համար մընացի եռ ձեռն ունայն:

Վահան հագայ. ի՞նչ օգուտ երբ թղանթ են պարզեր դէմըս.
Շէնքիս գըլուխ հաստատուն է, ծուռ դրած եմ հիմքի վէմըս.
Տունըս եկող գացող չունիմ, արընճօտ է իմ տան սեմըս.
Մի՛ զարմանար, պատճառ չունէ քեզի միայն:

Լինելով միշտ այլոց օգտին ծառայելու սուրբ սիրահար,
Անձիդ ճըրագը մարեցիր, առդ նստեր ես անճար խաւար.
Խաբուող տըղո՛ւ նըման Տէրվի՛շ, չոր փայտն ըրած արդ երիվար.
Սարէ սար ես թռչեր, որո՞ւն հոգն է սակայն:

ԱՆՆԱԽՍՏՆԻ ԲԱՆԵՐ

Կուշտ փորով գայլը ամէն օր մարդու միտ կ'ուտէ հանգարտ,
Բայց երբ կը հարցնեն փորին վիճակը կ'ըսէ թէ " պա՛ս եմ ",
Հոմանիէն նոր զատուող լիւր կնկան աչքերը հըպարտ
Սուտ լաց կը լինին իր ապուշ էրկան թէ՛ " քե՛զ կը սպասեմ ",

Գողգոթայէն նոր կը դառնայ, դեռ իր ձեռքերն են արիւն,
Կ'ըսէ. " Բրիստոսը փրկել գայի ", մինչ դաշոյն կայ իր հետ.
Լրտես սըրիկան ինդիկնք կը կոչէ " հայրենիքին սիւն ",
Մինչդեռ երէկուան իր թափած արիւնն չէ եղած անհետ:

Գըրիչը թոյնին մէջ թաթխած աղտոտ գըրէ օրն ի բուն.
Բարոյականի դասե՛ր քեզ կուտայ, մինչ՝ ինքն է անբան.
Գող աւագակը ցորեկին՝ իշխան, գիշերը՝ անտուն,
Քեզ խորհուրդ կուտայ թէ, փող պահելու ո՞րն է լաւ ճամբան:

Խօսք, գրիչ սուտ են, Տէրվիչ, դուն գործէն մարդը դատէ միշտ,
Կըրիան ծառը ելլելուն հաւտա՛, մարդուն մի՛ հաւտար.
Լաւին սիրտն է բաց. ճիշտ մարդուն խօսքը չլլար ամբարիշտ,
Չարին մի հաւտար թէ քեզի բերէ փաստեր տասն հազար:

ԶԳՈՒՇԱՑԻՐ

Հարազատ ցաւըդ չի ճանչցող անսիրտ, ազահ բըժիշկէն,
Խելւըդ զլիւնդ առնող, մարմինդ քայքայող թոյն խըմիչքէն.
Խելառ խոտէն մեղուի շինած վայրի մեղրի բըժիճքէն.

Զգուշացի՛ր, երկու անգամ չան ունիս:

Վախցիր գետինը նայողէն, կա՛մ քար, կա՛մ փող կը փնտսէ.
Կա՛մ քըսակըդ, կա՛մ զըլուխըդ իր ասպարէզը կ'ընտրէ.
Բընու թիւնը չառած տըշադ զլիւնդ դընես՝ կը մնտսէ.

Զգուշացի՛ր, թէ կը սիրես մաքրու թիւն:

Հեռո՛ւ կեցիր օդապարիկի պէս փքուած տիկինէն.
Ուղիղ անկիւն չեղլեր բընաւ ոտքերը ծուռ կարկինէն.
Ո՞վ կը փորձէ պարել փոքա խնդ տկարճու ծակ տիկէն.
Զգուշացի՛ր, գայթակղող է մարդու ոտք:

Տէրվի՛չ այլոց կուտաս խըրատ, դուն խըրատի ունիս պէտք,
Բա՛ւ է այլոց հասցէն ի վեր նետոտես սուր սըլաք, նետք.
Թէ բըժիշկ ես՝ նախ կասեցո՛ւր քու ծակ զլիւնդ արեան հետք,
Զգուշացի՛ր, վերջը այլոց տուր խըրատ:

ՄԱՐԴ ԿԱՅ, ՄԱՐԴ ԱԼ ԿԱՅ

Մարդ կայ՝ որ աշխարհքս ուսին առած տակը կը տնքայ.
 Մարդ կայ՝ որ աշխարհքիս հեծած աշխարհքին կը տիրանայ.
 Մարդ կայ՝ որ զարթուեն կը մընայ, մարդ կայ յոր կը բընանայ.
 Մարդ կայ՝ միլիոններ ունի, մարդ ալ կայ որ կը մուրայ.
 Մարդ կայ՝ որ իր ձեռքն է ձրգեի աշխարհքիս կեղծ բանալին.
 Մարդ կայ՝ իրաւն ունի, անզօր բանալու, տե՛ս զարմանալին.
 Մարդ կայ՝ որ հայ է հայր չունի, Կա՛յր ,, կոչէ Ային, Վէլին.
 Մարդ կայ՝ որ իր հարազատ հօրն մատներ է ձեռքն հովկուլին.
 Մարդ կայ՝ որի փորէն այս ու բենի կըտոր դուրս չի գար,
 Միլիօնէն Մանթաօֆին դարձնի է մեծ գործակալ.
 Մարդ կայ՝ որուն գրլուխ ձուլ է, գիտէ գիտութիւն հազար,
 Ոնգործ անօթի թափափո ընկած չարսու ու պաղար.
 Մարդիկ կան՝ որ չեն յաջողիր, որդեգիր բախտին խաւար,
 Բռնես լոյսին ալ մէջ նետե՛ն՝ կրնկնին խաւար ճանապարհ.
 Մարդ կայ՝ թէ հաղար սուտ խօսի հազարն ալ կ'ընդունին ճիշտ.
 Մարդ կայ՝ հաղար չիտակ խօսի ,, սրտախօս է ,, կ'ըսեն միշտ.
 Մարդ կայ՝ որ տունը հաց չունի, ձիուն ոսկի տայ գարի.
 Մարդ կայ՝ տասնեակ հաղար ունի, էշ չի նստիր հինգ տարի.
 Մարդ կայ՝ աղքատ, փարթամ հագնող վըրան չուխ չէլէպի
 Մարդ կայ՝ հարուստ եախան աղտոտ պատանքն երկու հէլէպի
 Մարդ կայ՝ որ միշտ թալանուած է վրոսն քառսուն կարկրտան
 էշ-մարդ կայ՝ միշտ փալանուած է սսկեհամետ, պատուական.

Երանի՛ թէ, Տէրվի՛շ, այսպէս կեանքը մարդուս չը լինէր.
 Բարիքի անդաստանին մօտ չարիքի սերմը չընկնէր.
 Կա՛մ երկուէքին մեջ խեղդուէր չարութեան մայրը մեռնէր,
 Կա՛մ գառնուկի մըտուրքին քով չունը լակոտ չի ցնկնէր.

ԱՇԽԱՐՀԱՎԱՐԸ

Ամէն մարդու զատ զատ սրբինդ փրչելով
 Ոչխար ըրած ողջ աշխարհը կը վարէ,
 Կը մըկրտէ որուն ջըրով, կըրակով,
 Որուն ալ քամիով կը կառավարէ:

Ալ չի ջոկեր, լաւն ու վատը ողջ մէկ են,
 Ամեն մարդու ոչխար ըրած կը խուզէ.
 Իրեն համար այժ ու ոչխար գիփ մէկ են.
 Ումմէ շահի անոր ոտքը կը լիզէ:

Քար կը նետէ ճիտը ծրածին գլխուն,
 Որ աւելի ծըռէ, ձրգէ զըգակը,
 Կամուրջի պէս հըզօր մարդուն զէմ սողուն
 Որդ կը դառնայ՝ մինչեւ անցնի գետակը:

Ուղտի ձագուն հետ ծուռ ու մուռ կը ծըռի.
 Մինչեւ անցնի Սահարային երկայնքը.
 Անցա՞ւ անդին — հըզօր առիւծ կը կտրի,
 Կ'անարգէ իր արենակից համայնքը:

Աշխարհն իրեն կը նըկատէ մեքենայ.
 Վըրադ հեծած ինք կը դառնայ վարիչը.
 Տեղը եկա՞ւ — ձեռքով գործիք կը դառնայ,
 Նայիս երբեմն ալ կ'ըլլայ Սահարիչը:

Խաբէութիւնն իրեն՝ տօն ու հանդէս է.
Աշխարհն իրեն շահուն համար կրկէս է.
Մի՛ դարմանար, Տէրվի՛շ, այդ ալ մէկ ծէս է.
Ապրելու ճիշտ գաղտնիքն անա այդպէս է:

Չորս հովերուն դէմ կը դառնայ բողի պէս,
Ինքզինքը տիկ կ'ընէ, աշխարքը՝ բերան.
Յեխերուն մէջ կը թապըլտի խողի պէս,
Դարտակ գըլուխն է բամու ըշտեմարան:

Աշխա՛րհավար, քեզի թող հաւտա՛ խեւը.
Տէրվիշը լաւ սերտած է փառքիդ սեւը.
Դուրեկան չէ քու հեծած կառքիդ ձեւը.
Երկու ուժով կըռան տալով քու թեւը
Վար կը կախէ, կը փշրէ կուռքիդ ձեւը.
Աշխրբքին ցոյց կուտայ սրտիդ սեւ գեւը:

ԻՄ ԱՆՀԱԻԱՆ ԴՐԱՑԻՍ

Ի՞նչ ընեմ երբ այդպէս է իմ զրացիս,
Ինք տուն չունի, իմ խրճիթիս չի հաւնիր,
Դիտողութիւն կ'ընէ միշտ նիստ ու կացիս,
Ինքն անհալաւ, իմ չէքմէնիս չի հաւնիր:

Իմ ծիծաղըս իրեն համար սեւ բօթ է.
Երկար նստա՞յ — կը գտնէ որ ամօ՛թ է.
Իմ ցուրտ գըտած օրըս ինք կ'ըսէ — տօ՛թ է.
Ըսածներըս խակ կը գտնէ, չի հաւնիր:

Իր գըլուխը՝ քէչէլ, ճակատը՝ անմաղ,
Իմ ոսկեծամ քէնքիւններուս չի հաւնիր,
Ղպլան դարձած թիւրքի պէս կ'ընէ նամաղ,
Աստուածածին արեւելքիս չի հաւնիր:

Իր հայրն է սոխ, մայրը՝ սխտոր, ինք՝ պղպեղ,
Այդ խառնածինն իմ Հայ ազգիս չի հաւնիր.
Ժանտ է երեսն Տօրք Անգեղին Հափ տըգեղ,
Իմ նաղելի օրիորդիս չի հաւնիր:

Տէրվիշն եմ ես, ո՛վ անհաւան դըրացիս,
Հերիք նախանձիս իմ համեստ նիստ կացիս,
Թէ չես հաւնիր ընտիր կարագիս, հացիս,
Հողը մտնես, հողն ալ քեզի չի հաւնիր:

ԿՌՈՒՆԿԻՆ ԵՏԵՒԷՆ

Մօրս Յիսուսակին

Դժուր ալ, կըռուցի, էկեր կ'ըսես, որդիդ զուրպէթ քեզ կ'ուզէ.
Հերի՛ք, կըռուցի, սիրտս արունես, որդիս ալ իս ի՞նչ ընէ.
Ձաթը ասչափ հասրէթութիւն ալ իմ բանիկըս բուսցուց.
Որնաւորիկ գոռըտողը ետեւիկը իս թողուց.
Դընա զաւկիս ըսէ որ, իր տանը սունն ընկեր է.
Ըսէ՛ մայրըդ տանը քէօշէն լալով էրեր մրկեր է.
Դընա՛, խապրի՛կ մը տար զաւկիս, ըսէ՛, մայրըդ մեռե՛ր է:
Ես զարի՛պ եմ, տահա զուրպէթն ի՞նչ ընեմ:

Վէրանէ տունը վըզիկըս անցաւ,
Աչքիս մարգըրիտ արցունքը չորցաւ,
Ղարիպիս ճիկէր չա՛տ արունեցաւ,
Ես զարի՛պ եմ, ալ զուրպէթներն ի՞նչ ընեմ:

Ղարիպութեան տեղըդ սրտիդ քեար ըրաւ,
Ձատեց հօրմէդ մօրմէդ քեզ օտար ըրաւ,
Հալլած օսկի էիր նորէն հէլլ ըրաւ,
Ես զարի՛պ եմ, տահա զուրպէթն ի՞նչ ընեմ:

Շապիկըս պատուե՛ր, մարմնըս բա՛ց է,
Մօրկանըդ կերա՛ն արընէն հաց է.
Աւազը տէօշէկ, չոր քարը բարձս է.
Ես զարի՛պ եմ, տահա զուրպէթն ի՞նչ ընեմ:

Լուսնրկին աչուին կա՛լ կա՛լ է եղեր.
Քու մօրկանդ աչուին կէօլ կէօլ է եղեր.
Որդի՛ս, մեր չէն տուն վէրա՛ն է դարձեր,
Ես զարի՛պ եմ, ալ զուրպէթներն ի՞նչ ընեմ:

Ամենըս մէյմէկ լեռներ մընացին.
Ձաւկըներս մէյմէկ հեռացան գացին.
Աչքերըս անոնց հասրէթ մընացին.
Ես զարի՛պ եմ տահա զուրպէթն ի՞նչ ընեմ:

Վէթանս է երկինք. ետրըս՝ Աստուած է.
Անտէրին երկինք իր դուռ բացած է.
Տէրվի՛շ, ալ ընկիր մէզարըդ բաց է.
Դուն զարի՛պ ես ալ աս աշխարքն ի՞նչ ընես:

Զ Ի Մ Ն Ա Ր

Ո՛հ, չի մընար, կեանքը այսպէս անժըպիտ կեանք չի՛ մընար.
 Ծուռ երես բաղդն երկար օրեր ծուռ երեսօք չի՛ մընար.
 Արեւը միշտ սեւ տմպի տակ պահուած այգւոյէս չի՛ մընար.
 Կուրծքէն թռչող «ախ ու վախ»ը բընաւ գետին չի՛ մընար.
 Երգչին նըզովքն առնող մարդը անպատիժ մարդ չի՛ մընար.
 Հայոց ազգը երկար այսպէս խեղճուկ մէկ ազգ չի՛ մընար.
 Մարդուս կեանքը յաւիտեանըս յաւիտենից չի՛ մընար.
 Դիտէ՛ք, Ֆէլէկն ինչե՛ր կ'ընէ, աշխարքն այսպէս չի՛ մընար:

Ո՞ւր են Մենֆիսն, Անի՛ն, Հըոօմ, Փարաւոնները ո՞ւր են.
 Աղեքսանդր, Նափօլիօն, Տիգրա՛ն, Լէնկթիմուրն ո՞ւր են.
 Ո՞ւր են Տիւրօսն ու Սիգօնը, Ս. Ղոմոնները ո՞ւր են.
 Լիգթօր, Հիւկօն, Լամարթինը, ցաւոտ Դուրեաններն ո՞ւր են.
 Աշխարքն ամէն անցաւոր է. կեանքը մարդուս չի՛ մընար.

Երկու աւուր կեանքին դէմը չորս օր ինչո՞ւ կ'աշխատինք.
 Կեանքի ծովուն մէջը խարխիս նետել ինչո՞ւ կ'աշխատինք.
 Ինչո՞ւ փուշը վարդի փոխել մենք օրն ի բուն կ'աշխատինք.
 Աշխարքն այսպէս եկեր կ'երթայ, հապախնչո՞ւ կ'աշխատինք.
 Չէ՛, սիրակա՛ն, զուր աշխատա՛նքն միայն մարդուս չի մընար:

Հազար ամեայ Մաթիւս Աղին առ աշխրբէս ի՛նչ մընաց.
 Դիտնալո՞ւ ենք, աշխրբիս մէջ ցից զարնել մարդ չէ կոչուած.

Դիօգինէս Ֆիլօսօֆին կռնակը միշտ բաց մընաց.
 Նուբար փաշան փարան չալկա՞ծ անդիու աշխարքը գընաց,
 Հապա ի՞նչ է ձեր չարչարանքն, քանի որ բան չի մընար:

Ինչո՞ւ փոր մը հացի համար կուով կ'աշխատի մարդը,
 Իրարու փոր վար վեր տալով դըրամ կը շահի մարդը.
 Հաճոյքին ձեռք գերի դարձած անասուն կ'ըլլայ մարդը.
 Ասո՞նց համար արդեօք Աստուած աշխարք զրկած է մարդը.
 Չէ՛, բարեկամ, հաւատա՛ խօսքիս, ըրածնիս մեզ չի՛ մընար:

Մարդուս ձեռքի աղտն է փարան, մարդուս ձեռքը չի՛ մընար.
 Աղտը պաշտող մարդը այսպէս միշտ կըռապաշտ չի՛ մընար.
 Օլիմպոսի գաղաթներէն աստուածները իջան վար.
 Փարան չալկած աստուորէս չուել մէկ մարդ չի՛ կրնար,
 Ռօչիլտներն ու Նուբարները համալներ են ինձ համար:

Ինչ չափով որ չափես, անով կը չափուիս, ա՛յս է չափը.
 Փարային դէմ ոչ ոք մարդուս զուրուշ կը դընէ ափը.
 Թէ դու մէկին քանդես պալատ, նա չի շիներ քու տունը.
 Կատուիդ դէմ ո՞վ կը սպաննէ հաւատարիմ քո շունը.
 Վարպետորդի չէրչիին ձեռք մեթըր չըլլար արշունը:

Աշխրբիս մէջ ո՞վ ցոյց կուտայ թէ անթերի մարդ կ'ըլլայ,
 Փուշը վարդին թերութիւն չէ՛, առանց փուշի վարդ կ'ըլլա՞յ.
 Փողը մարդուս պակասը չէ՛. փողո՞վ մարդըս մարդ կ'ըլլայ.
 Իշուն կռնակ ոսկի համետ կապելով էշ-մարդ կ'ըլլա՞յ.
 Երէկ՝ հարուստ, այսօր՝ աղքատ, վաղը կեանքն ալ չի մընար:

Բարի անո՛ւնը կը յիշուի մարդուս մեռնելէն ետքը,
 Բարի անունը՝ երազ չէ՛. կուգայ երազէն ետքը,
 Ազնիւ մարդուն համար շիտակ ճամբայ քալելն է պէտքը.
 Անյաջող է չարին ետքը թ' հազար ալ օգնէ դէպքը.
 Բարիքէն զատ աս աշխրջիս վերան ալ բան չի՛ մընար :

Կ Ն Ա Ն Ա Ճ Ը

Աչքիդ չարութիւնն է սրտիդ լուռ վրկան,
 Հոգերանը քեզ կը կարգայ, կընահաճ.
 Ոսկորով լի կեանքդ է հոտած գերեզման,
 Դու նըշաւա՛կ ես պժգանքի, կընահաճ:

Անգո՛րծ, արտաքինով տեսքդ է լուրջ մարդուն,
 Հազուած շքուած շորերդ միշտ նոր, փայլուն,
 Ուր լաւ պատառ տեսնես՝ հոն կը թռչիս դուն,
 Ամեն ջրի մէջ ձուկ փնտռող կընահաճ:

Պեզ կեղծաւո՞ր անուանեմ, թէ խորամանկ.
 Լեզուդ երկու բերնով թուր է, չառներ կանգ.
 Ուր որ մտնես աղուէսին պէս անվրտանգ,
 Որսըդ ուսիդ զարկած կ'ելլես, կընահաճ:

Սօսքերդ՝ սուր, բընութիւնդ է դուրեկան.
 Կը գլտորուիս զատկի հաւկրթին նըման.
 Ուր որ տեսնես չըջան կնկան, աղջկան,
 Շան պէս անոնց շուրջ կը շրջիս, կընահաճ:

Հազար թելի ծայր անցուցած խայծ ու կարթ,
 Ձկնորսին պէս յաճախ կը նստիս հանդարտ,
 Վա՛յ թէ անփորձ աղջիկն ընկաւ քու թակարդ
 Ալ փրկութիւն չըկայ ձեռքէդ, կընահաճ:

Քանի՛ քանի անխորձ աղջիկ խաբեցիր,
Զարկիր ոտքովդ, ու գերեզման ձգեցիր.
Սուտ ճգնաւոր դարձար բերանդ սրբեցիր,
Հռչակելով քեզ « Դա՛ն անմեղ », կընահաճ:

Տէրվի՛շ, հեռո՛ւ կեցիր կընահաճ մարդէն,
Օձի զաւակ է անիկա, թուք ու մուր,
Ուր որ տեսնես անոր մուտքը սողալէն,
Մի՛ խընայիր, հարուածըդ չե՛շտ իջեցուր:

ԸՆԿԱԾ ԿԻՆԸ

Սէրըդ սառին վրայ փորուած նըկար էր.
Արեգակին դէմ տոկայու տըկար է.
Քեզ սիրողը քեզմէ չա՛տ ապիկար էր.
Ով քեզ սիրէ, ես զինք դժբա՛ղդ կ'անուանեմ:

Պոռնիկի պէս հարիւր մարդու կը ժպտաս,
Արեւուն հետ լուսին տեսնես՝ սէր կուտաս.
Ով՛ կըտուցը բանայ՝ անոր կեր կուտաս.
Քեզ մէկ խօքով վաճառական կ'անուանեմ:

Ճաթած սափոր ես, ամեն տեղ կը կաթես.
Ճարպիկ ձկնորսի պէս ձուկ կը թակարդես.
Պոռնիկ կնկան դուն հարազատ մականդ ես,
Քեզ մէկ խօքով ես ընկա՛ծ կին կ'անուանեմ:

Թարմութիւնըդ դու հաներ ես վաճառքի.
Տարածեր ես համբաւ ամէն տեղ յարգի.
Տէրվիշը քեզ կ'ենթարկէ անարդանքի,
Ու քեզ սիրողն նա կորա՛ծ մարդ կ'անուանէ:

ՔՈՒ ԲՈՆԱԾ ՃԱՄԲԱԴ ԾՈՒՌ Է

Իշուն քեռի ըսելով ուղտերուն զըլուխն անցնող
Կարաւանին առաջնորդ, քու բռնած ճամբադ ծուռ է.
Խենդ է ով քու քամակէդ ուղտ կապեց քեզ հետեւող,
Քանի դեռ ժամանակ կայ, յետ դարձիր, ճամբադ ծուռ է:

Հիւսիս երթալու տեղ դէպ ճամբայ բռներ ես հարաւ.
Նեւտոնին չափ հաներ ես քաջ աստղագէտի համբաւ.
Քեզի ո՛չ թէ կարաւան, չեմ վստահիր երկու հաւ.
Դարձիր, անխելք, յետ դարձիր, քու բռնած ճամբադ ծուռ է:

Հազար շըլինքըդ տնկես նըշան փնտռելու, զո՛ւր է.
Ցերեկով չես տեսներ աստղ, կարճամիտ, ճիգըդ զուր է,
Աստղագէտի նըշանը աչքըդ տեսնելու կոյր է.
Երկար ականջն աչքի տեղ չի ծառայեր քեզ, զո՛ւր է:

Խենդ հովերուն ուղղութիւնն քեզ բռնելով առաջնորդ,
Տէրվի՛շ, այլոց առաջնորդ դառնալու ճիգըդ զուր է.
Կոյր փողոց կ'ելլէ դէմըդ, կը ծաղրեն քեզ մատնացոյց.
Դարուս ծուռ ճամբան բռնէ. քու ուղիդ ճամբադ ծուռ է:

Չորս բոլորըս լաւ ու վատ խօսող մարդիկը շատացել են,
Ասել է թէ իմ վարք ու բարք հա՛մ լաւացել հա՛մ վատացել են.
Վատըս ինձ յայտ յանդիման է. լաւիս ես չեմ տեղեակ.
Հազար բարիս չի տեսնելով մէկ վատիս հաւատացել են:

Աշխարքիս հետ վարուելու մէկ կերպը չի գիտնալով յատուկ.
Ամենուն աչքին փուշ եղայ խայթիչ չունենալով յատուկ.
Ում որ բարիքին ցանկացայ բարիս չի ճանչնալով յատուկ,
Ելաւ իմ աչքըս փորելու մէկ նոր գործիք շինեց յատուկ:

Կարծիքիս մէջը իսարուցայ երկամսեայ գառնուկին նըման,
Գայլերու մէջ զուր կը ճըչամ գառնուկին մայիւնին նըման.
Գընա՛ անապատներն ընկիր անտուն անկայունին նըման
Ու աշխարքըս ատէ՛, Տէրվի՛շ՝ քէօր բուռ վայելնին նըման:

ԳՆԱ՛, ՈՒՐԻՇԻՆ ՂՕՆԱՂ ԵՂԻՐ

Ի՞նչ ես գըտեր դուն ինձ վըրայ, այդչափ սիրահարուել ես.
 Խենդերուն յատուկ մէկ սիրով վըրաս խելագարուել ես.
 Կեանքս անառիկ բերդըդ ըրած մէջըս խորաթաղուել ես.
 Քիչ մ'ալ գընա՛, աղքատութիւն, ուրիշի՛ն ղօնաղ եղիր:

Մանկութենէս գիրկըդ մեծցայ, օրօրեցի՛ր օրոցքըս.
 Քանդեցի՛ր ու տարտղնեցիր խանձարուրի կապոցքըս.
 Խորտակեցիր՛, թափո՛ւր թողիր զըրամարկդըս, գըրոցքըս,
 Ինձ չա՛տ սիրող աղքատութիւն, ուրիշի՛ն ղօնաղ եղիր:

Ո՛չ աղօթքիս լըսեցիր, ո՛չ աղաչանքիս գըթացիր.
 Քու միակերպ հարուածներովդ օծիկըս բաց չի թողիր.
 Ալեկոծուած նաւուն նըման կուրծքըս հերիք ծեծեցիր,
 Ես երկաթ չե՛մ, աղքատութիւն, ուրիշի՛ն ղօնաղ եղիր:

Մարմինըս՝ մերկ, անձս՝ անհալաւ թողիր Ադամին նըման,
 Էշ-նահատակ ըրիր հեծար, սանձ զըրիր բերնիս վըրան.
 Երսունըթոթն երկա՛ր տարի չարչրկեցի՛ր իս լըման,
 Ես պանդոկ չեմ, աղքատութիւն, ուրիշի՛ն ղօնաղ եղիր:

Տէրվիշին ո՞ր տեղին հաւնար, բաց չեա թողներ ըռեխը,
 Հալածեցիր՝ մինչեւ հագաւ կոշտ կաշիէ տըրեխը.
 Մեռնելէս վերջ, ի՞նչ, կը յուսա՞ս թէ՛ վաշեղե՞ս քըլեխը.
 Կորիր գընա՛, ա՛յ շան որդի, Ռօշիլտին ղօնաղ եղիր:

Ե Ր Ե Ք Ձ Ա Յ Ն

Ա. Երդ ԶԻՒԱՆԻՔԻ՛

Երեք ձայն կայ, երեքն էլ ես ատո՛ւմ եմ.
 « Ոսկիի ձայն, Սիրունի ձայն, Զըրի ձայն. »
 Զիւա՛ն վարպետ, քո երգածն ես սըտո՛ւմ եմ,
 « Ոսկիի ձայն, սիրունի ձայն, ջըրի ձայն »:

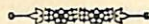
Ոսկին՝ բեռ է, կապուած զըրաստին կոնակ,
 Շա՛տ եմ տեսել ոսկով հարուստ աւանակ,
 Եթէ լինէր գրպանդ ոսկով լի քըսակ,
 Քունըդ աչքիցըդ կը կտրէր, ո՛վ Զիւան:

Սիրունի ձայնը՝ ականջիդ դուրեկան,
 Լա՛ւ էր, եթէ այլոց չի տար պատասխան,
 Երբ այդ ձայնն է ուրիշին հետ միաբան,
 Սէրըդ դանա՛կ կը դառնայ սուր, ո՛վ Զիւան:

Զըրի ձայնը մի՛ կարծեր միշտ գետակ է,
 Խենդ ծովերուն աչէ՛, միթէ կատա՞կ է,
 Աչքի արցունքն էլ մեծ ջըրի ծորակ է.
 Դէմըդ մի՛ տեսներ միշտ գետակ, ով Զիւան,

Ես Տէրվի՛շ եմ, չի՛ սիրեր իմ ականջըս
 « Ոսկիի ձայն, սիրունի ձայն, ջըրի ձայն, »
 Զիւա՛ն վարպետ, ա՛յլ է իմ ալ պահանջըս,
 Իրաւունքի, պարտքի, մէկ էլ խղճի՛ ձայն:

ՍՈՒՏ ԵՆ

Տխրատեսիլ, մահաբոյր, սեւ է պատեր երկիրը.
Մարդիկ սակայն կ'ըսեն թէ՛ լուսաւորութեան դար է.
Զարիքը հաստ շերտ կապած թաղեր է ողջ երկիրը,
Մարդիկ կ'ուզեն հաստատել թէ՛ այս բարութեան դար է:

Բարեքեր ու յուսկի են, խորշակ չէ փըշող հովը.
Դաշտերը առատ հունձքով, մարդիկ կարօտ են հացի.
Շտեմարանները լիք, սակայն տիրեր է սովը,
Ամեն տեղէ հեծկտո՛ւք, անէծքի ե՛րգ, ձա՛յն լացի:

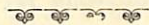
Ապահով մէկ վայր չիկայ, արիւն կը կաթէ չորս դին.
Կը զարմանա՛մ երբ կ'ըսեն թէ՛ խաղաղութեան դար է.
Անմեղը չղթայակապ նետեր են մէջ մութ բանտին,
Մարդիկ սակայն դեռ կ'ըսեն թէ՛ արդարութեան դար է:

Ի՞նչ կ'արժէ այն բուրաստանն, երբ մէջը մէ՛կ վարդ չիկայ.
Աշխրդքիս սիւները ծուռ, մէկ ճանապարհ հարթ չիկայ,
Յիմար է ով կ'ըսէ թէ՛ աշխարքիս մէջ դարտ չիկայ.
Աշխարհքըս մարդկանցմով լիք, մէջը սրտով մա՛րդ չիկայ:

Տէրվի՛ն եմ, Տէ՛ր, տառապա՛ծ, թափառե՛ր եմ շարունակ.
Հոյսի՛դ, հանգիստի՛դ կարօտ քաշե՛ր եմ ծարաւ պապակ.
Քու երկնային դռակըդ բա՛ց ալ հերի՛ք պահես փակ.
Ազատէ՛ ինձ հերի՛ք է մընամ այս խաւարին տակ:

ԱՇԽՐՔԻՍ ԲԱՆԵՐԸ

Աս աշխրդքիս գործերն ինչպէս եկեր են անանկ կ'երթան.
Խանն իջնող քէրվաններն ինչպէս եկեր են անանկ կ'երթան.
Քիմինը խըմելու համար տամլա մը ջուր չի գտներ.
Քիմինն դէմն հեղեղ կ'ելլէ անցնելու ճար չի գտներ.
Ջրկիրին կաւ կուժը յանկարծ ուսէն կ'ընկնի կը կոտորի.
Անհոգ քաղող մարդու ոտքին ոսկի սափոր կը կառչի.
Կը պատահի որ յիմարին ձեռքը կ'ընկնի աէֆինէ.
Յիմար մարդը գանձով միշտ խելօք կ'ըլլայ քենէ ինէ.
Ծովը նետուողին ետեւէն հազար մարդիկ կ'ընկնին ծով,
Որ ազատեն, ապրեցնեն, բարիք ընելու յուսով.
Բայց եկո՛ւ տես, որ ջուրն ընկածն ջրէն կ'ելլէ անվրտանգ.
Ազատարար մարդիկ կեանքը վըրայ կուտան գինչ փրկանք:

* * *

Սուղ աղամանդ կարծած քարըդ խամ ճամփ կըտոր կ'ելլէ.
Կրնո՞ջ վատէն Աստուած պահէ, վատ կինը մարդ կը կըլլէ.
Կին էակին ըսէ թէ՛ եօթ երրորդ երկինքն հարանիք կայ,
Հոն ելլելու համար էրիկն, մաղն, աչքն, հոգին քեզ կուտայ.
Վախցիր կրնո՞ջ անուշ լուէն, կրնո՞ջ արմատն Եւա՛ն է.
Կնկան անուշ լեզուն, հաւտա՛, օձը ծակէն կը հանէ.
Պոռնիկ կարծած կինդ ալ երբեմն կ'ելլէ գորով, գութ, հրեշտա՛կ.
Կրնո՞ջ սիրտը հազար սանդուխով չինուած վի՛ն մէ՛ անտակ:

* * *

Հազուադիւս է, որ էրեկմարդն ալ անրիծ ճիւֆէր ելլէ.
Քանի որ իր հայրն է Ադամ, որդին իր հայրը կ'եկլէ.
Էրեկմարդուն աչքը հար է, հրեշտակ թէ ըլլայ կինը,
Աչքն օտարին կ'ուզէ դարձեալ, որ դռնէ իրեն մինը :

* * *

Մարգերու մէկ տեսակը կայ, որ սեւ փօսթի տակ մըտած,
Առտունէ մինչ իրեկմուտք աղօթք կ'ընեն առ Աստուած.
Պունկ ու սրկի՜ն, մոմ ու բուրվառ վառած կը փարտեն քըչոց,
Որ ըստանան միամըտէն քանի մը փարայ յիշոց.
Սրտերնին՝ սե՛ւ, երկա՛յն մօրուք, տիպարնին է խորին սուգ,
Ուրտեղ տեսնես պատրաստ ունին աչքերնուն առատ արտսուք.
Փամանակաւ նեղոսին ալ ափը կոկորդնին բսցած
Կոկորդիլոսները երկա՛ր նստած կ'ըլլան եղեր լաց,
Որ անցորդը իրենց ցամքած լեզուին կաթ մը ջուր զընէ.
Կոկորդիլոսը գութ ունի՞, իր բարեբարն կը կլլէ.
Կըղերականը թէ Յիսուս դառնայ խաչուի՝ մի՛ հաւտար.
Ուսէն « փարա՛յ տուր . . . » կը կանչէ, կ'առնէ իր լեզուով ճարտար :

* * *

Դորուս մօտան առուտուն է, ամէն բանի մէջ ա՛ռ, տուր.
Թէ առածըդ չի կրնաս տալ, վընաս չունի՛, առ կուլ տուր.
Թէ տուածըդ չի դարձնեն քեզ, ոչի՛նչ, վըրան սառ կուլ տուր.
Օխադ ըրէ հազար տըրամ, հազար կըրամով դուն տուր.
Օձի ձագուն հետ հաշտ գընա, ժպտէ՛ անոր տուն տեղ տուր.
Շուկան թէ որ զըրացինն երգ խարդախ մեթըր գործածեն,

Դուն լաստիկէ չինէ մեթըրդ, թող քեզ հաղա՛ր բամբասեն.
Բամբասող զըրացնիդ լեզուն թէ կը հասնի մինչ Պաղատա,
Դուն հիւսիսի բեւեռն հասուր կարճ մի թողուր լեզուդ վատ.
Մէկին դէմը հազրապատիկ բերող սերմն է արդ յարզին.
« Աֆէրի՛ն, ա՛չք օլսուն տը՛ղայ . . . » կ'ըսեն թէ գործդ է կարգին.
Ծըռտիւ պըռտի եախան կեղտոտ մարդուն հետ մի՛ տեսնուիր.
Փէչին քըսուէ մեծ մարդոց որ դուն ալ կոչուիս « այր ընտի՛ր . . . »
Փորդ անօթի քէմանի պէս թէ վզմեկայ՝ հագիր նոր.
Տունդ ու տեղդ կահաւորէ, փարթամ ցոյց տուր անսովոր.
Մոռցի՛ր թէ մարդը խիղճ ունի. խեղճերուն հախը կո՛ւլ տուր.
Աւետարանը սո՛ւտ հանէ, այրիին հախը կո՛ւլ տուր.
Ճշմարտութեան երեսին թո՛ւք, սո՛ւտը կանչէ ժիր վըկադ,
Արդարին ձիգ ապտակ հանէ, տուր անխընայ ծեծ ու փատ :

* * *

Ալխըրքիս մէջ կա՛մ գող ըլլալ պէտք է, կա՛մ ցած . . . վէնկ,
Որ հազարին երկու հազար վաստըկիս ու կապես տէնկ.
Վաստկւորին երկու արհեստ մընացեր է պատուական,
Պումար խաղալ, կաւատ դառնալ, երկուքն ալ գո՛րծ շահեկան
Կինդ ու աղջիկդ թէ . . . զութիւն ընեն՝ ձեւացիր սուտ էջ.
« Սո՛ւտ են . . . » ըսէ, ուղար ցըցուր, համոզէ թէ ուղտն է դոմէշ.
Պատին իշուն տէֆթէրն անցուր, ճակտիդ տնկէ զոյգ մ'եղջիւր.
Հարցընողին՝ « Ի՞նչ կայ, » ըսէ, դարուս մօտան է եղջիւր . . . :

* * *

Տէրվի՛չ, քարերդ լա՛ւ խրիեցիր, անոնց տուիր ձեւ. կատակի.
Դուն արդարին ճամբան բռնէ, մի՛ լինիր զինչ աւանակի.
Ապրէ՛ ընտրած կեանքովդ, թէեւ՝ ան ըլլայ կեանք նահատակի:

ԱՏԵՑԻՐ ՔԵԶ, ԱՇԽԱՐՀ

Պառաւայած ջատուկ կնկան նըման է դէմքդ ինծի, աշխարհ.
 Փոթուտը կած չեչոտ դէմքիդ զո՛ւր դու կ'ընես հընար, դեղ, ճար.
 Հընարքներով գեղեցկուհու համբաւին չե՛ս արժանանար,
 Հազար կարկըտանքով պատնած պոռնիկի՛ն ես պատկեր, աշխարհ:

Լուսատիպով ես քու պատկերդ ճիշտ ու յստակ ներկարեր եմ,
 Կարկինով ու եռանկիւնով բըլանըդ փոքրացուցեր եմ.
 Արեգակի՝ նըման պայծառ գործերըդ ցոլացուցեր եմ,
 Քու Արարչիդ ձեռքէդ բողոք ներկայացուցեր եմ, աշխարհ:

Քու հին դէմքըդ պոյայեր ես. Սրարիչըդ քեզ չի ճանչցաւ.
 Պոռնիկի պէս հինայեր ես ձերմակ մաղերդ վատահամբաւ.
 Լի՛րբ, ա՛նամօթ, գործքերդ մէկիկ մէկիկ Տիրոջս պարզուեցաւ.
 Վարակուած ու անտաւոր ես, ամեն ցաւու տէր ես, աշխարհ:

Հազարաւոր որդիներուդ անհարազատ կաթ ես տուեր.
 Կաթիդ մէջ թոյն մակըրթելով կեանքը դարձուցեր ես աւեր.
 Որդիքըդ չե՛ն կարող ապրիլ կըրելով այսքան մեծ ցարեր.
 Երկնային Մեծ-Բըթիչին անգամ քեզմէ ձեռք է քաշեր, աշխարհ:

Դու մէկ բանով կը փրկուիս, ցաւուդ մէկ դարման կայ, աշխարհ.
 Զրհեղեղը կը նորոգուի անշուշտ, Սողոմ. Գոմոր աշխարհ.
 Ա՛խ, հո՞րբ արդեօք դու հիմն ի վեր կը տապալիս, անպէտք ս չխարհ.
 Տէրվիչին միշտ զիշեր ցերեկ ազօթքն այս է, Պոռնի՛կ Աշխարհ:

ԻՆՁ ՕԳՈՒՏ

Քու Աւետարան զըրելէդ ի՞նչ օգուտ,
 Երբ աշխարքը հաւատք ու օրէնք չունի,
 Կ'ուզէ թուրք լինի ան, կ'ուզէ՝ եզիտի,
 Որ Ղուրանին չի հաւատար, ի՞նչ օգուտ:

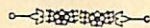
Բոլոր ազգերն իրենց գիրքը ունեցան,
 Ամուր բռնեցին ու վըրան պինդ կեցան,
 Բայց որ իրար տուն քանդել աշխատեցան,
 Լաւ գրքերու զօրութենէն ի՞նչ օգուտ:

Կըրօնքով է, որ իրար դէմ կը վազենք.
 Կըրօնքն ըլլալու չէ՛ մարդոց ձեռքը դէնք.
 Թէ կըրօնքով իրար տուն պիտ հրկիզենք,
 Հաւատացեալ ըլլալէն մեզ ի՞նչ օգուտ:

Տէրվի՛չ, յարգէ՛ Միւսիւլմանին Ղուրանը,
 Յարգէ՛, յարգե՛լ տուր քու Աւետարանը,
 Երբ չես տեսներ քու աչքիդ մեծ գերանը,
 Այլոց աչքէն չի՛ւղ ես հաներ, ի՞նչ օգուտ:

Ի՞նչ ե՛ն

Լի՛րբ, անամօ՛թ մեծատուններն աղբըտին հալէն ի՞նչ գիտեն.
Խղճով՝ բոպիկ, փողով՝ հըզօր, խեղճուկին կեանքէն ի՞նչ գիտեն.
Աչքերնին փակ կոյր մարդիկը ամպոտ երկինքը ջինջ գիտեն.
Ցեցերը, մարախներն արտին վընասեն բայց բշինչ գիտեն.
Լի՛րբ, անամօթ մեծատուններն աշխըքիս ցեց չեն.— այլ ի՞նչ են :

Իշուն բարեւ կուտան, օձին կը պաշտեն, եթէ ունի փող.
Առանց փողի թէ քեզ տեսնեն «բե՛ռ ես» կ'ըսեն, դուն մըտիր հող.
Խաչիդ տակը կ'ըլլան լացող, մինչ դաշոյնով բացին քու կող,
Լացիդ՝ ցերեկին են կըցորդ, գիշերն՝ իրենք են տանըդ գող.
Այսպէս մարդիկ Փարխեցւոյ գաւախները չեն,— այլ ի՞նչ են :

Երէկ՝ կեր-խում, սակայն այսօր՝ բարեկամներդ փախան հատ հատ
Չէ՞, վերահաս կորձանումով մ'այսօր ընկար տընանկ աղքատ.
Վաղն յաջո՞ղ ես, մինչ զըժոխքէն կուգան պարպել հեաղ գաւաթ.
«Թոխա» կ'ընեն մըկրտելով քեզ «հարազա՛տ» ու «պայազա՛տ...»
Պոռնիկ կնկան կաթ են ծըծած ասոնք ընկեցիկ չեն.— ի՞նչ են :

Բարոյապէս ընկնելու վըրայ է ամբողջ աշխարհ, Տէրվիշ,
Աշուղ կտրած դուն գինո՞վ ես, թէ ծըխած ես ծանրը հաչիշ.
Այլոց ելեր կուտաւ խըրատ, տանըդ թօնիրն չունի ակիշ.
Ուրիշները ոսկի սափօր ունին, մինչ դուն՝ չունիս պարզ չիշ.
Դո՛ւն ալ եղիր նըման այլոց, որո՞ւն կը սպասես ակնապիշ :

Ծուռ աշխըքիս ուղիղ խըրատ տուող միայն դո՞ւն մընացիր.
Լեզուիդ պատիժը կը քաշես թէ որ խառնես ամեն խնդիր.
Փակէ՛ աչքերդ, եղի՛ր անսիրտ, խղճիդ վըրայ ծանրը քա՛ր գիր.
Ծուռը՝ չիտակ, հաստ ու բարակ մէկ են ըսէ, մի՛ կարմըրիր.
Հաւտա՛ խօսքիս, Տէրվի՛շ, այսօր ազտոտ մարդը կոչեն ընտիր :

ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Բազմաբան փոխուէր, Կրէստս մը դառնայի,
Հարստութեան ոյժն ու խելքն ալ միանար,
Բոլոր խանգարուած կարգերը բառնայի,
Ծերուկ աշխարհք նոր լուսնի պէս նորանար:

Չարին չէի թողուր ածիլ բիրտ, ուժեղ.
Մուժն ու լոյսը կը նետէի ջոկ ջոկ տեղ.
Բարին իր ճամբան կը քալէր միշտ անչեղ,
Իսկ չարութիւնը կը դառնար անհրնար:

Ծոյլն՝ անսրնունդ կը թողէի, իսկ ժիրը՝
Անարգիւ ձեռք կ'առնէր հացի խնդիրը.
Ուրախութեան մէջ կը լողար երկիրը,
Նորափետուր ողջ աշխարք կը մանկանար:

Բարձր սարը կը ցածրանար հըստտակ,
Ու արկար չէր ճմուռեր ոտից տակ
Գաճաճը չէր փքուեր որպէս հեղինակ,
Միշտ խմաստունն ամբիօն կը բարձրանար:

Կը կարէի զըլուխը դահ նստողին.
Հաւսար պատիժ դահ նստողին ու գողին.
Տարբերութիւնն ինչ է խողին ու բողին,
Մէկը՝ մարդ է, միւսն՝ աղտոտ ճանապարհ:

Տէրվի՛չ, հերի՛ք երազ տեսնես, է՛յ տխմար,
Երազելով չես գտներ մէկ ճանապարհ.
Հէ՛մ հարուստ չես, հէ՛մ ոյժ չունիս, հէ՛մ խելատ,
Բու ի՞նչ բանդ է երազ տեսնել, է՛յ տխմար:

ՉԻԼԻՆԻՐ

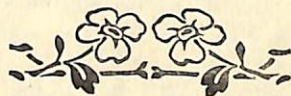

Սըխա՛լ է, է՛յ Տիւանէ,
Սեւէն սպիտակ չի՛ լինիր,
Հազար կարաս դեր ու հանէ,
Կեզտոտը իստակ չի՛ լինիր:

Բընականէ՛ն պիտ ունենայ,
Էչէն նահատակ չի՛ լինիր.
Ասլիցը հարա՛մ զադա,
Դիւ էն հըրեշտակ չի՛ լինիր:

Ի՞նչ կ'արժենայ, դարտա՛կ կարաս,
Հարբածին կատակ չի՛ լինիր.
Ամուլ կինը հազար ծով պաս
Պահէ ալ, զաւակ չի՛ լինիր:

Վարդենուն տակ տուտուց ագռաւ
Ման գալով երգակ չի՛ լինիր.
Թէկուզ վարդաջըրով լուստ,
Տէրվիչը սօխակ չի՛ լինիր:

ՍՈՒՏ ՍՈՒՐԲԵՐԸ

Սուս սուրբերը Արեղայ ու ձգնաւոր
Բազմացեր են ամեն անկիւն, ամեն գեղ,
Երէկ՝ զիժ էր. այսօր՝ քաղքին փոքրաւոր,
Վաղը փիլոս կուտան ուսին ամեն տեղ :

Սիրտը՝ թոյնի պահարան է. Աւետարան՝ օձ լեղուն.
Մուկին մէջ գեւ, ցերեկին է՝ սուրբ հրեշտակ,
Խաչը ծոցէն կ'ելլէ թէ քուն, թէ արթուն,
Լոյսին մէջ՝ խաչ, մուկին մէջ՝ պայտ ոտքին տակ :

Լոյս ցերեկով՝ ընտրեալն է Աստըծուն.
Եկա՞ն գիշեր, գեւերուն հետ դաւակից.
Լաց տեսնէ քեզ՝ հետդ արցունք թափէ կըծու,
Գլտորիլդ տեսա՞ն, կուտայ հազար կից :

Հե՛ղ է, խոնա՛րհ, երբ՝ օձի պէս կը սողայ.
Գիշատիչ է՝ երբ կըտուցին մէջն ընկնես.
Ամեն ջրի մէջ զինք նետէ, կը լողա՛յ . . .
Տէրվի՛չ, այսպէս սուրբէն հետո՛ւ, չի խաբուի՛ս :

Չ Կ Ա Մ Ը

Ամէն գէմդ ելլողէն ճամբայ մի՛ հարցներ,
Եա՛ շատ հիւսիս կը զրկէ քեզ, եա Պաղտատ.
Մոլորցընող մարդիկ չա՛տ են բազմացեր,
Կը խաբեն քեզ, կանգնին կը խնդան վըրադ :

Չըկամ մարդուն ո՛վ հազար ընէ բարիք,
Հազար չարեօք փոխադարձը կը քաղէ.
Թէ չարմաղով մաղես ալիւն, աղօրիք,
Կանգնի գլխէդ վար քար մաղով կը մաղէ :

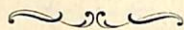
Չըկամը քու յաջողութեանդ է ոսոխ.
Նըժոյգ ձիուդ վաղքին արգելք կը նետէ,
Արծիւ աչքերուդ կը քըսէ կծու սոխ,
Բընա՞ծ զրտաւ. — ունքիդ մաղն ալ կը փետէ :

Ամէն հրնար կը գտնէ որ չի կանգնիս.
Վա՛յ, կանգնեցա՞ր — ա՛նպատճառ կը զլտորէ.
Թէ դուն ջրի մուսուլին տակը պառկիս,
Ան աղը կը գոցէ, կամ՝ կը պղտորէ :

Հայերուս մէջ չը կամին թիւը չըկայ.
Չըկամութիւնն պապերնէս մեզ մէկ ու՞րք է.
Տէրվի՛չ, չըկայ բան մը, ուր չըկամ չըկայ,
Աւետարան կ'ուղես զըրէ, կ'ըսեն, այս Այսմաւուրք է :

Ք ի ջ է . . .

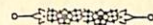
Երես կայ, որ թըքես՝ չա՛տ է. ոտք կայ, որ համբուրես՝ քի՛չ է.
Մարդ կայ, որուն առջեւ ծունկ դաս, թէ խունկ դառնաս բուրես՝ քի՛չ է.
Գործ կայ, որուն գովքն ընելու զըրես հաղար երես՝ քի՛չ է.
Մարդ կայ, մարդ կոչուելու համար թէ բիւր վըկայ բերես՝ քի՛չ է:

Բըժիշկ կայ որ բուժելու տեղ վէրք կը բանայ յիմարարար,
Սուտ բարեկամ ձեւացող չա՛տ, թէ խարուելու ես սիրահար.
Անառակ մարդիկը ուրտեղ տեսնեն բաց դուռ կը շարեն քար.
Այդպէս մարդիկը խարոյկին վըրայ հանես երես՝ քի՛չ է:

Տեսակ տեսակ ցաւեր կան որ մահն է միայն զեղազիրը.
Ժանտախտին ի՞նչ օգուտ կուտայ թէ հաղար բեռ թափես կիրը.
Առանց կուռելու չի՛ փոխուիր Հայ Ազգին ճակատադիրը.
Հակառակ խօսողին, Տէրվի՛շ, խարտոցով միտն քերես՝ քի՛չ է:

ՍՈՒՏ ԵԼԱՆ

Ուր որ դօնադ խան գիտէի,
Հիմի շան օթադ է դառել.
Ում մըտերիմ ջան գիտէի,
Հիմի հոգէառ է դառել:

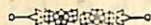
Հարազատ բարեկամս դահիճ դուրս եկաւ,
Ում տաքցուցի՝ ծոցէս կարիճ դուրս եկաւ.
Ոսկի ցանած արտէս՝ արճիճ դուրս եկաւ,
Հաւատարիմ ընկերս մատնիչ դուրս եկաւ:

Ամենեւին հաւտալ չըլլար հիմակուան բարեկամին,
Վաղը կոնակէդ կը փըչէ, ուրկէ զօրեղ է քամին,
Բարեկամէս կըրած վեհաս չի հասցուց իմ թշնամին,
Թշնամույս պակաս թողածը լըրացուց իմ խընամին:

Տէրվի՛շ, զեկըդ միշտ դուն բռնէ, նաւդ օտարին մի՛ յանձներ,
Չարակամիդ կամեցիր լաւ, լաւդ օտարին մի՛ յանձներ,
Ամէն օր կեր ու կուտ տուած հաւդ օտարին մի՛ յանձներ,
Բարիքըդ քեզ վերապահէ, ցաւդ օտարին մի՛ յանձներ:

ԶՕՐԱԽՈՐԸ

Որը կարկուտը զարկաւ, որը կերաւ մարախը,
Որը հողմը գլտորեց, որն ալ զգետնեց վախը.
Որը շուարած մոլար մըտաւ այլոց փարախը,
Որն ալ անձար մաշեցուց փրտութիւնը, թարախը.
Որը օտքին տակն առաւ խոնարհը, ճիտը կախը,
Հըրամայեց որ խրմէ գինու տեղ քար քացախը.
Միայն տոկաց, ապրեցաւ զօրաւորը, անվախը.
Փոթորիկն դէմ չի ճկուեց բարձր սարին տոսախը,
Հազար տարի պարըսպեց այգին՝ փըշապատ ցախը.
Ազգերուն մէջն ալ այդպէս, — Սուր կըրօ՛ղն է անկախը:

Յուրտը զիւահար նետեց տերեւները աղաղուն,
Բայց հովին դէմ կոռեցաւ ծիծեռնակը քաջարի.
Ալիքները ծեծեցին հսկայ նաւն անհաստատուն,
Բայց ծովափի փոքրիկ ժայռն զիմացաւ հազար տարի.
Ազգաց մէջ մանկիկ ճարօնն եղաւ հսկայ զիւցաղուն,
Գոռող Ռուսին խենդ գըլուխն ուժգին զարկաւ սուր քարի.
Այդպէս ալ Գողիթին յաղթեց Դաւիթ մ'անառնուն,
Սամիսօնը գետին զարկաւ կընոջ մը խելքն ոչխարի
Ու վիթխարի փիղն յաղթեց քաջամարտիկ կռուող լուսն.
Զիարչաւի մէջ տանողն է՝ արչաւ ող խիզախը:

Բընութեան մեծ օրէնքն է, հըզօ՛րը կ'ըլլայ տիրող.
Կեանքը կոռի կրկէսն է. զօրեղն է միշտ նուաճող.

Վասկած կա՞յ որ տըկարը կը դառնայ միշտ անարդ հող.
Գլխուդ վըրայ կը կոխեն թէ որ ըլլաս սողացող.
Յարգելի՛ հըզօր կ'ըլլաս որքան զիւղես առատ փող.
Հազար տարի աղօթէ, չես գտներ չղթող քակող.
Լացով, աղօթքով չիլլար ո՛չ փրկութիւն, ոչ լըսող.
Իրաւունքը սուրին ծայրն է թշնամոյն դէմ կանգնող.
Հաւատացիր որ, Տէրվի՛չ, Հայ Ազգին տունը քանդող.
Վախկոտութիւնը եղաւ, մարեց մեր տան օճախը:

ԼԱՒ Է...

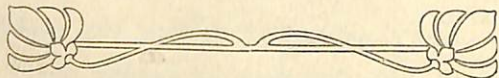
Համաձայն չեմ քու կարծիքիդ, հարստեն աղքատը լաւ է.
Հաստահեղուս փրտած որմէն տախտակամած պատը լաւ է.
Հազար ժանգոտ հրաքանէդ ձեռքիս մէկ պողպատը լաւ է.
Քու օձաբոյն դարաստանէդ իմ չոր աշագատը լաւ է:

Հարուստէն զիեան քաշեցի, աղքատին ինձ զըպաւ շահը,
Տընանկին խիղճը խառնեցի, կըրա՛կ կարծես կըպաւ ջանը.
Ձենեցի խիղճը մեծատան, սառն արճիճ էր մինչեւ մահը.
Ինձ համար ծոյլ բեռնակիրէն բեռ տանող սապատը լաւ է:

Փերուզա քարին նըմանակ ամեն տեղ փնտռեցի խիղճը.
Բայակայ էր մեծատան մօտ, սրտով հարուստ զըտայ խեղճը.
Տընանկին մօտ անարգար լինելով իսկ շարժեցի զիղջը.
Հարուստ պարտատիրոջ մօտ մէկ հոգիս չառնելն եղաւ զիղջը:

Ամեն տեղ առաջած տեսայ հարուստ փրթած աւազակը.
Թաղական ու ժողովական բազմած հարուստ անառակը.
Փառք ու պատիւ վայելողը Հայոց ազգին մէջը յատուկ
Մըսուրքէն զեռ նոր արձակուած աւանակը ըսին լաւ է:

Տէրվի՛շ, մէկ տե՛ս, երէկ՝ աղքատ, այսօր՝ դարձաւ հազարի տէր.
Մէջ մըտաւ ազգին դործերուն եղաւ տան ու բաղարի տէր.
Է՛յ, Տիւանէ, հերի՛ք կատարես դուն աղքատ Ղազարի գեր,
Ժողովական եզիր, դողցի՛ր, դողը հէլալէն միշտ լաւ է:

ԽԸՐԱՏ

Ըռատ գալուս փիւ չման եղայ, անե՛րես.
Գիացիր որ ես՝ փեսայ, ու դուն՝ աներ ես.
Ընծի ինչո՞ւ չիտակ ճամբէն հաներ ես,
Տարեր գինեոտուն կը կոխես, անօ՛րէն:

Օղլուշաղըս ինձմէն հացի կը սպասեն.
Երեք օր է անօթի, ծոմ, ու պաս են.
Հիմա իս քեզ հետ տեսողներն ի՞նչ կ'ասեն,
Թեւէ՞դ մըտած երբ տուն կ'երթանք, անօ՛րէն:

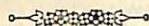
Ձօնքանչ մամաս աչ խելքովդ մեռցուցիր,
Օսկի տիրէկ տանըդ թէմէլն փլցուցիր.
Վաստըկածըդ մէյխանէճուն կերցուցիր,
Հիմա իմ վաստա՞կս ալ կ'ուզես, անօ՛րէն:

Ո՞վ խէր տեսաւ ըռախիէն, գինիէն.
Վա՛ղ անցիր սա մէյխանէճի՛ Բօսթիէն.
Շիտա՛կ քալէ, մե՛զ կը նային չորս գիէն,
Երեւի ջըրով տուն հասնինք, անօրէն:

Տէրվի՛շ, քու զըծած պատկերէդ առ հիսէ.
Հարեցողին կեանքը վաթար ու փիս է
Ծոցին մէջ չունի մէկ փարայի քիսէ,
Ով ծախուեր է գինիին հայվանօրէն:

ԽՆԴՐՈՒԱԾՔՆԵՐ

Աղաչե՛մ, Տէ՛ր, հսկէ՛ վերաս,
Մի՛ թողուր որ մարմինս ըլլայ մեղաց տուրակ.
Մարմնոյս համար ես չեմ վախեր,
Բայց մարմնոյս տեղ հոգի՛ս կ'ընես հրոյ ճարակ.
Լա՛ւ է աչքերըս կոյր փակես,
Քան մտքիս բաց դռներ դռնան, ու կոյր ճըրագ.
Մտքիս պղտորութեան առջեւ
Թումբ քաշէ, որ ներսըս չըլլայ մեղաց ծովակ:

Խորհուրդներըս մանրը քննէ,
Ու մտքերըս հալեցո՛ւր, զուտ մետա՛ղ ըլլամ.
Հանքաբանս դուն եղիր, զըտէ՛,
Որ ես մաքո՛ւր, եւ ո՛չ թէ սուտ մետաղ ըլլամ.
Երբ փորձանքներդ ան դուռս ծեծել՝
Խուլցո՛ւր ականջս, որ չըլլայ թէ բան իմանամ.
Անկըրելի պէս պէս ցաւոց
Դէմ ոյժ տուր, որ չտկարանա՛մ ու զիմանա՛մ:

Իղձերուս սահման ու չափ զիր,
Կարօտութեանցս դէմ մի՛ հաներ մաշող զրկանք.
Կապէ՛ ոտքերս ստնակապօք,
Չարութեան մէջ քարացո՛ւր ոտքս, թող առնէ կանգ.
Խիստ ու դաժան եղիր չարիս
Դէմ պահանջէ բարութեան հաղար փրկանք.
Բարիչըս վարձատրող եղիր,
Որ նորէն նոր բարութեամբ ես տամ արձագանք:

Նենգաւորէն, անիրաւէն,
Զրպարտիչէն ու խարդէն պահէ՛ զիս, Տէ՛ր,
Պեղէ ժէռ քար թշնամոյս սիրտն,
Ու կակղեցո՛ւր, կաթեցո՛ւր գութ, հեղեղէ՛սէր.
Տէրվիչին, Տէ՛ր, չարը բարին
Դարձուր, անդաստանին անձրեւ տուր բարեբեր.
Անաղարտ ու սուրբ ըրէ զիս.
Որովհետեւ քու պատկերովդ ես ստեղծեմ:

Չարին համբերել պիտիս,

Մինչուկ որ բարին գայ ու անցանի.

Ամպէն նըմանակ առ քեզ,

Կայծակ կու զարնէ դէմ յանդիմանակ

Սարերուն, ու կանցնի :

Բարիքը պարարտ տիղմ է,

Պարարտ կու թողու յատակը մինչ անցանի.

Բարին հազար արմատ կապած

Շուք չաւարով ծառ է հսկայ,

Շուք տայ քեզ քեզ եւ ով տակից անցանի :

Մըջու մին վըրայ մի' կոխեր,

Անդէնում թէ օխտը ժամ չինես,

Մեղքիցը դուրս չես ի դար.

Բարիքի մէջ ծըփացող ծով եղեր,

Թէկուզ էդ ծովու ալիքը գայ խեղդէ քեզ ու անցանի :

Խայտալ ու սուտ երա՛ղ է, ե՛ղբայր,

Փռճ երազ է ամէն կեանքն աստնւորիս.

էն որին մընաց, որ քեզ մընայ, ե՛ղբայր,

Գիշերը կու տեսնես, երա՛ղ . . .

Մէկէլ առտուն չափաղին հետ կու անցնի :

Բարի՞քը. — կու մընայ հաստատ ու կուռ չինումք.
Աստէնական կեանքումդ ողջ քեզ հետ է նա.

Մէկ խնդրողին՝ հաղա՛ր արա բարիք,

Անդէնում տոկոսով կ'առնես դարձը բիւրապատիկ,

Նորա գինը թանգարժէք կու անցնի :

Աշխըրքիս մալին միւլքին աչք մի' ածեր բընաւ, զո՛ւր է.

Հասրաթ մի' քաշեր ո՛չ փողի, ո՛չ մեծութեան, զո՛ւր է զո՛ւր

Թէկուզ Հինգուստանին էլ տիրանաս,

Երեք կանգուն կըտաւ է քեզ փաթաթող լոկ բաժինքդ.

Դրանից աւել մի փնտոեր քեզ, զո՛ւր է, զո՛ւր :

Մեծութեան աչք մի' ունեցիր.

Աստըծուցը էլ մեծ չի կայ.

Թէ Սուլթան Սուլէյման լինիցիս,

Գահ ու զահաւորակ բազմիցես,

Մահիցը քեզ ազատում, ճար չիկայ :

Վաղուան վրայ մի' խորհիր,

Վաղն Աստըծուն է, լա՛ւ իմացում կաց.

Սեւ այսօրը կ'անցնի հալբաթ,

Վաղն անցանի կու վաղ վաղն ի վաղ,

Ձինչ էս օրն անցաւ արագ :

Երեկուայ կեանքէդ քեզ ինչ մնաց, ո՛վ եղբայր,

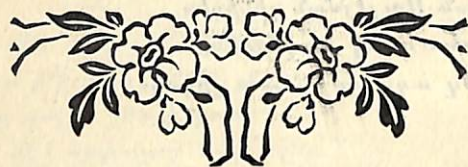
Որ հաստատուն կու փնտոես վաղը.

Խայալի նման էր էս օրդ անցկացրած, ո՛վ եղբայր,

Վաղուան վաղն էլ կուգայ դեռ,

Ձի երէկի նման է կեանքն խաբուսիկ, գայ կու անցանի :

Դու էն անանցում բաներին սէօվդա դիր,
 Որ անդէնականում հիմքեր ունի, Տէրվիչ,
 Աւազի, ալիքի վերայ մի հեմնարկեր քեզ, Տէրվիչ,
 Հեղեղը կու տանի տունըդ ասդէնականում,
 Ու անդէնումն էլ բընաւեր կու մընաս, Տէրվիչ:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿԻՆ

Էջմիածնայ վրայ սեւ ամպ նստեր էր, ես այնպէս տեսի.
 Հայոց Սիօնը սրդաւոր գերեզմանատան պէս տեսի.
 Շողակաթը, Հըռիփսիմէն, Գայեանէն սեւ հաղած տեսի.
 Իջման քարին վրայ վառուող ոսկի կանթեղն հանդած տեսի.
 Մի ժամանակ լոյս ի՛նձ այդ երեք սուրբ վայրերուն վրայ
 Հիմա աւերակի լալկան բուեր միայն թառած տեսի:

Հայրիկը ծերացեր էր լուսաթաթա՛խ, լուսերե՛ս,
 Հասակը հարիւր տարուան կաղնիին պէս տինջ ու վէս.
 Վիշտերու դէմ կուրծք տնկած, աչքին արցունք գետի՛ պէս.
 Վերջին տարուան դէպքերը կեանքը ըրեր էին կէս.
 Թէեւ դեռ հըզօր պաշտպան իր հօտին՝ ասլանի պէս.
 Բայց մըտահօգ էր Հայրիկը, ես մի քիչ տըխուր տեսի:

Գանձերը կողոպտեր էին, դռները՝ ջարդ ու փըշուր.
 Միաբանները քուրձ հագած, անսուա՛ղ անկերակուր.
 Մի ժամանակ սեղանն ունէր կերակրուող ութն հարիւր,
 Խորտիկներով ու գինիով, այսօր չուէին « թանապուր ».
 Հայոց հիւրասէր « Օճախը » փըլե՛ր, դարձեր էր թափո՛ւր,
 Էջմիածնայ վանքը այդպէս տըխուր վիճակի մէջ տեսի:

Հասած արտերը, տափերը կալսի պատրաստ՝ քաղող չիկար.
 Այգիները զեղնողկոյզ կախ՝ օրհնուելու խաղող չիկար.
 Այգեպանը, խոտի հընձուորն մեռած ընկած՝ թաղող չիկար.

Հացի ամբարները դատարկ, չիրախանէն զինի չիկար.
 « Հազարաւոր աղբըճըկող հայվրններուս մեղքն ի՞նչ էր որ... » (*)
 Մէկ մեթըր չոր գետինն անգամ յիշուըռտելու տեղ չի տեսի:

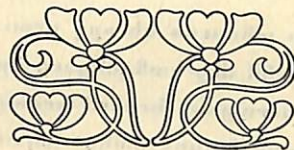
Մեծ Մասիսը վշտէն ձերմակ պատանք հագեր էր ձիւնափառ,
 Փոքրը Մասիսին էր յանձներ սուգի տըխուր հագնիլ չուրջառ.
 Մասիսէն մինչեւ Արագած սուղը կապեր էր սեւ կամար,
 Թաղման հանդէս կատարէին Հայոց լեռներն, Հայոց աշխարհ,
 Էջմիածինը կը մեռնէ՛ր, Հայոց Հրեշտակն վըրան կուլա՛ր,
 Արագածի անպարանք կանթեղը մարած, խաւա՛ր տեսի:

Ո՛վ անըզգայ անխիղճ ազգեր, Հայաստանն աւերա՛կ ըրիք.
 Եդեմի չորս գետերն Հայուն արեան պղտոր հրակ ըրիք.
 Քանդեցիք տունն անտէր Հայուն, անդաստանը կըրակ ըրիք,
 Թորգոմածին ազգիս բարձր բոյնը հըրոյ ճարակ ըրիք.
 Վըռնտեցիք բընիկ տարրը, գոցեցիք դուռը Եդեմին.
 Նեոի զաւկին ձեռք տուիք սուր, որ պահէ դուռը Եդեմին.
 Վաճառեցիք հրսուն արծաթ որպէս Յուդայ՝ Տէրն Եդեմին,
 Արեւելքի մարեցիք ջահն, մութ թողուցիք տունն Եդեմին.
 Ձեր չորս հազար տարուան պապուն ալիքն արեան մէջ ներկեցիք.
 Բացիք ձեր ձեր կողը մամուռն, արիւնէն զինի խըմեցիք.
 Տասնեւինը դարու խաչեալն կրկին խաչին բեւեռեցիք
 Քըրիստոնեայ անուանին տակ Տիրոջ տաճարը քանդեցիք.

(*) Հայրիկի՞ն ինձի ըսած բառացի խօսքերը այս առթիւ:

Թափառական ու տարագիր ձրգեցիք որդիներս հայուն.
 Նոր Հրէա անուանեցիք պատուական որդիներս հայուն.
 Ազգերու մէջ բաժանեցիք գեղանի կոյս, հարսներս հայուն:

Վա՛խ, իմ աչքերս կուրանայի՛ն, չի տեսնէ՛ր ձեզ Տէրվիչն այսպէս,
 Էջմիածի՛ն, Հայո՛ց Հայրիկ, Հայոց Աշխարհ ու Հայրենի՛ք... :

◁ ▷ ◁ Ա Ր Ծ Ա Ք ▷ ◁ ▷

ԵՐՈՒԱՆԴ ՄՍՐԼԵԱՆԻՆ

Չայերդ անուռ, ձեւրդ աղւոր, ամենուն սիրական արծար,
Տեւերդ փայլուն, ոյժրդ երգօր, մարդիկ վրադ հոգի կուտան.
Ամենքն ետեւէդ կը վազեն, որ բեզ արժանանան, արծար,
Դուն ալ որուն անձեռ կ'ընես, որմէն կը դառնաս անբաժան:

Եբրայեցոց ազգը անուռն գիւտրդ ըրաւ ու բեզ սիրեց.
Ոսկի հորքը տառարին մէջ կանգնեցուց ծռեցաւ պառնեց,
Յուդան իր Տէրը ուրացաւ, ետուն արծարի վաճառեց.
Հայոց ազգին գրպանէն միտս պակաս եղար, քեմաւ արծար:

Ես առկէց վերջ պէտք է բեզ բարեկամ մընամ ու շատ յարգեմ,
Ոյժիդ առջեւը խոնարհիմ, բեզի համար տօնեւ սարքեմ,
Տրդաս երբ որ մեծնայ, բեզմով աղջիկ մը գտնեմ ու կարգեմ,
Այցեկուրեանդ կը կարօտիմ, քէն բեզ չեմ սիրեւ արծար:

Զօրութիւնդ շատ է պէս պէս, որուն գրպանն ու տուն մնես,
Այլէն հանգիստ բունը կտրած վրադ պառկապան կը կարգես,
Համբին լեզուն կը բանաս, ճրգեղին երիկ մը կը ճանկես,
Որուն Պօղոս փառա կ'ընես, որուն Տէրվիւ կ'ընես, արծար:

ԲԱՄԲԱՍԱՆԻ

Ո՛չ մուկէն կը գարչիմ, ո՛չ ալ մըլուկէն,
Ո՛չ օձէն կը խորչիմ, ո՛չ օձու ձագէն,
Ո՛չ թօփէն կը սոսկամ եւ ո՛չ կայծակէն,
Միակ արկար կողմըս դուն ես, բամբասանք:

Կանանց բերին մէջ անհատնում պաշար ես,
Առանց պատերազմի բերդ կը պաշարես,
Ուր որ բաց դուռ գտնես հոն քար կը չարես,
Բաց դուռ չի գտնես մտնելու, բամբասանք:

Մըսըր կը ծնիս, շուտ կը հասնիս Պաղտատ,
Անթել հեռագիր կը քաշես ողջ ճամբադ,
Իմաստունը քեզմէ կը դողայ հաստատ,
Անխիղճ, սեւ երես, հոր փորող բամբասանք:

Շատերուն թմբուկ կը զարնես որ խաղան,
Շատերուն ոտքը կը կոտրես որ կաղան.
Շատերն ալ քեզ համար կ'ելլեն կախաղան,
Զօրութիւնդ չա՛տ է պէս պէս բամբասանք:

Իմ ազգիս մէջն ալ գըտած ես մեծ ճարակ,
Հայ կինը քեզ սիրէ հողուն նըմանակ,
Ոտքըդ կոտրի թէ փնտռես մեր տան դռնակ.
Տէրվիւնց տունը չի հասնիս, բամբասանք:

ԱԶԳԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Երբ ազգի մը բախտին անիւն է ծրոներ,
Հազար կառապան գան շարժել, չեն կրնար,
Հայուն կառքը խարապաթախն է խըրեր,
Հազար ձի ալ լըծես շարժել, չեն կրնար:

Բոլորովին փոխեր ենք մեր կենցաղը,
Մոռցեր ենք իսկ մեր բնական հին թաղը,
Բերաննիս կը դնենք թէ տաք, թէ պաղը,
Քիմքերնիս բըթացուցեր ենք, չենք ըզգար:

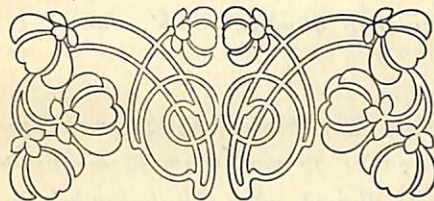
Կաղը՝ ազգին առաջնորդող, իսկ կոյրը՝
Դրօշակ է քաշեր, ձեռք առեր սուրը,
Խնդը բըրնկցուցեր է մեր տան հուրը,
Ուրիշին մեռելը կուլանք, մեզ չենք լար:

Մեծատունը դբաղուած է մեծ փորով,
Խեղճ աղբատն ալ բռնի ցոյց կուտայ կորով,
Պղտոր մարդիկ ձուկ կորսան անտես թողով,
Ելումուտքը ազգին իստակ չենք տեսնար:

Փողովուրդը՝ անփոյթ, կըզերը՝ անհոգ,
Շաքարի տեղ բերրնիս ղընեն աղ լոկ,

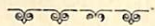
Ամէն դիէ հով կը փըչեն պաղ ու շոգ,
Գընալիք ճամբան բուք բորան, չենք տեսնար:

Տէրվի՛շ, ազգիդ օրհասն եկեր հասեր է,
Չար մըշակներն ինչ ցանեցին բուսեր է,
Այս ի՞նչ ձիւն է որ մեր գլխուն հասեր է,
Կաշինիս հաստըցուցեր ենք, չենք զգար:

ՔՈՒՆ Է, ԹԷ ՄԵՌԱՄ...

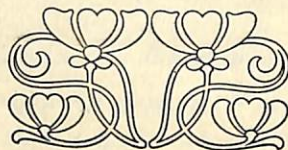
(Կ Ա Ս Կ Ա Մ)

Այսքան դալեր ննջելէ վերջ գծուա՛ր է զարթնիլ հարկաւ,
Լաւ է նոյն իսկ եթէ հիւանդըս մեռած չէ իսպառ հարկաւ:
Բըժիշկին տուած խորհուրդէն սիրտըս կասկած ընկաւ հարկաւ:
Դարե՛ր անցան, կը կասկածի՛մ, հիւանդըս մեռա՛ծ է հարկաւ:

Եփեսոսի մանուկներն ալ քընացիր են քառսուն տարի.
Բայց այդ երկար քունէն մէկ օր զարթիր առանց յուշարարի.
Անոնք ալ, մա՛յր իմ, քեզ նըման տեսեր են շատ չար ու բարի
Բայց հինգ վեց դար քընացողը կեանք չունի՛, մեռած է հարկաւ:

Երբեմն երբեմն բաղկերակըդ կը բռնեմ, թոյլ կուտաս նըշան,
Բերնիդ հայելի կը բռնեմ, չունչ կը քաշես յամբ, աննըշան.
Ի՞նչ գիտնամ, քո՞ւն ես թէ մեռած, անուշիկ մայրդ իմ Հայաստան,
Թէ մեռած չես, Տէրվիշին մէկ կեանքի նըշա՛ն կուտաս հարկաւ...:

ՈՒՇ ԷՐ...

Աւետարեբը ճամբից չեղունելով Արեւելք թեքուեց,
Արեւմուտքից նա ըսպասում էր մի յատուկ նըշանի.
Առաջնորդ աւաղը իրա զընացքից ճամբան չուռ տուեց.
Նըրանք կանգ առան երկուքն էլ իջան միծ տունն իշխանի.
Պալատն աւերակ, միջում մարդ չըկար,
Նըրանց աւետիք ընդունող չըկար:

Գընացին մըտան հիւզը հովիւին, բաղխեցին երկար,
Ջարդեցին դուռը գոմին, մարաղին, գետնայարկն իջան.
Վիշապներ, օձեր խաւարում ցնկնած համար ու հաղար,
Բայց իսկի մարդու չը պատահեցին, էնտեղ չըկար ջան.

Հիւզը աւերակ միջում մարդ չըկար,
Նըրանց աւետիք ընդունող չըկար:

Դարձան դէսյ այգիք, դաշտ ու բուրաստան, ման եկան չորս զին,
Այգիքը չորցած, ծաղկունք թարշամել, չըկայ այգեպան.
Երկնային հարուածն իջեր էր անդութ այդ երկրի գլխին,
Էդ երկրին անուն գըրին կնքեցին « Մեռա՛ծ Հայաստան... »

Աւերակ երկրում իսկի մարդ չըկար,
Նըրանց աւետիք ընդունող չըկար:

Անյոյս զընացին գերեզմանատուն, ուր քարի կշտին
Տէրվիշը նստած օրօրն էր երգում սեւ Հայոց բաղդին.

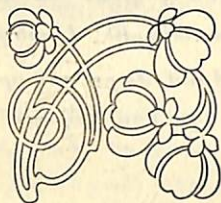
— Աւետի՛ս, ըսին, սու գըղ թող Վերնայ — ժպտացին անուշ,
Հեգնութիւն էր դա . . . Երկնքի գութը արդէն շա՛տ էր ուշ.

— Աւետիք, այո՛, բայց որի՞ն համար . . .

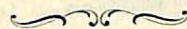
Սուգը կապեցէք մեր երկրին կամար.—

Ասաց ու գըտաւ իր Վշտին դարման,

Տէրվիչը ընկաւ մի բաց գերեզման :

ԶԱՐԹԻՐ, ՆԱԶԵԼԻԿ ԻՄ, ԶԱՐԹԻՐ

Գիտե՛մ, քընից ձանձրացել ես, զարթի՛ր, նազելի՛կ իմ, զարթի՛ր.
Բուրաստանը կարօտել ես, զարթի՛ր, Յանկալի՛կ իմ զարթի՛ր,
Քու զարթնելուդ կարօտ եմ ես, զարթի՛ր, Հայրենիքի՛մ, զարթի՛ր:

Ինչո՞ւ համար քեզ կամաւոր բանտերու մէջը փակել ես.

Գիտեմ որ միշտ բուրաստանում ազատ ման գալ փափաքել ես.

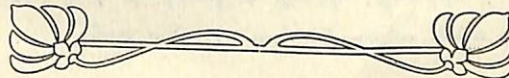
Անցերեկ այդ մըթից դուրս եկ, զարթի՛ր, Պանծալի՛կ իմ, զարթի՛ր:

Ջահիլ հասակի նազելի՛ պերճ տեսնելու եմ քաշում կարօտ.

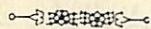
Այրիական սուգիդ տուր Վերջ, որ հարսնիքիդ կապեմ նարօտ.

Քեզ ըզձացող խզա՛ փսխդ, զարթի՛ր, Վհանոյչի՛ իմ, զարթի՛ր:

Տէրվիչն եմ ես սիրոյդ կարօտ, երբ կը տեսնե՛մ քու զարթնիլըդ,
Տըխուր սուգի սեւերուդ տեղ, սիպտակ, կապոյտ, ալ հագնիլըդ,
Քու զարթնիլըդ տեսնելու ց Վերջ, հոգ չէ՛, մեռնիմ թող, դու զարթի՛ր:

ՀԱՅՈՒ ՏՂԱՅ

Ի՞նչ ունիս դու յայս երկրին մէջը օտար,
Ուր քու նախնիքդ ու պապերդ չեն ապրեր.
Քու երկրիդ է նուիրական քեզ համար,
Ուր արիւննով է ամէն քար ներկուեր:

Քու բռնակած նոր երկիրըդ թոյն է թոյն,
Կոկորդիլոսներ կը վխտան, օձի բոյն.
Իրաւ, քեզի արքայութեան է հանգոյն,
Բայց զըմբիւքը արքայութիւն ես սեպեր:

Օտարաց մէջ ազատ ապրելէդ է լաւ
Քու հայրենի բոյնիդ մէջ ապրիլ սարուկ.
Ո՛վ Հայու լաճ, պանդխտութիւնդ բա՛ւ է, բա՛ւ,
Հօրդ տան ճամբան է ամենէն կտրուկ:

Պապերնուս տուն մեզի շատ է թանկագին,
Անոր տակը զօհեր թաղեր ենք անդին,
Պէտք է սիրենք, պէտք է փարինք կաթոգին,
Կարժէ եթէ անոր համար ըլլանք զօհ:

Եթէ այնտեղ օձեր կան դեռ ընտանի,
Օտար օձէն լաւ է ընտանի օձը.
Լաւ է սպրիլ վիշապին հետ հայրենի,
Քան թէ պառկիլ օտարի օձին ծոցը:

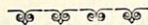
Անասունէն օրինակ առնենք անբան,
Շունն որ շուն է, չի բռնակիր օտար թաղ.
Ուր տանիս կատուդ, կը բռնէ տան ճամբան,
Թէկուզ հոգեվարք ալ լինի կաղն ի կաղ:

Քրտան տարիդ լըմնալուն ի՞նչ մընաց,
Տէրվի՛չ, հերիք ուտես օտար աղ ու հաց.
Գարս՛ւնդ, Աշունդ անցան, Ջմրանդ քիչ մընաց
Արատունք ունի՞ս, նստէ խեղճ զըլուխըդ լաց:

ՔԱՐԵՐ, ՎԱՐՊԵՏԻՆ ՏՈՊՐԱԿԷՆ

ՆՈՐ ՍՈՒՐՔԵՐ

Աստուած լուսաւորէ հողին, բարով հասնի իր տեղը,
Գէշ մարդ էր մեզ լուսահողին, ամբողջ վրկայ է գեղը.
Շատ տըներ էր աւեր ծածուկ, իր հացին քըսեր եղը.
Ետեւէն իր լաւն ըսողին՝ լեզուն կրծէ անծեղը:

Գողութեան ասպարէզին մէջ չունէր թայը, մէկ հատիկ էր.
Թեւը երկայն, ոտքերը ծուռ, մէջքը ծալապատիկ էր.
Դրսէն գառան քիւրք էր հագած, դէմքով մազոտ կապիկ էր.
Տարին երկոտասան ամիս ծոմ, պաս, նաւակատիկ էր:

Ամբողջ գեղին բարերար ու մարգասէր անուն հանեց.
Գիւղին եկեղեցին թալլեց, քարերը հիմէն հանեց.
Ժամուն մէջ մէկ ճըրագու մոմ չի թողուց տունը վանեց,
Այգուն պաղչային տէր եղաւ, վարեց բողկ, չողգսմ ցանեց:

Երեսփոխանն էր ան գեղին, ձեռքն էր ժամուն բալլիքը.
Տուն կը կըրէր ինչ անցնէր ձեռքն, ամէն օր գօտին լիքը.
Փանկալը կը նստէր փրոած մինչեւ գօտին ալիքը.
Եկածը կը գրպանէր լուռ, ու կուլ կուտար շողիքը:

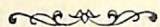
Հարիւր տարեկան էր մեռաւ գիւղին Էմմի Դաւիթը.
Երախտագէտ խեղճ գիւղացիք թաղեցին աջ դաւիթը,
Տարին օր մ'ալ սահմանեցին հողուն ընել պատարագ.
«Գող-Դաւիթը» օր մ'ալ գեղին «Սուրբ-Դաւիթ» դարձաւ արագ:

* * *

Մի՛ զարմանար, ով հէգ Տէրվիչ, գիւղն հեռուն է, ահա թող,
Բաղքենի փաշան քըթիգ տակ՝ գըրէ անոր երկու տող.
Երեք հարիւր ոսկով ազգին զապթ է ըրեր ժամ, տուն, հող,
Ազգն ալ մեռնելուն կը սպասէ, որ դայն ընէ Սուրբ Բարթող...

ՍՈՌՑԱՐ, ՏԵՐՏԵՐ

Յորժամ մեռանիցի երեցակիցն, պարս է փահանային
լինիլ զվինն յերկոցունց՝ կա՛մ լիարդապետ շուեսակ,
կամ կարգարող ազատ որեաւ :

ՏԵՐՎԻՇ

Ինչո՞ւ մեր հայրերուն այդ աղուոր կանոնը մոռցար, տէրտէր,
Ոտքըդ կոտրէ՛ր, Մուշէն Պոլիս եսեան գալըդ մոռցա՞ր, տէրտէր,
Քառասունոցով մը Փանկալթի մեռել հորելդ մոռցա՞ր, տէրտէր,
Տէր եզնիկին ոտքն առնելու փոս փորելըդ մոռցա՞ր, տէրտէր :

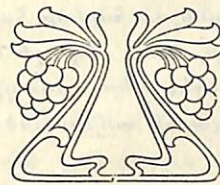
Քըսան տարի է որ քեզվկիր պինագ շինեցիր մեր ժամը.
Քըտար ժողովուրդին խամը, հալին պինդ գամեցիր գամը.
Էլլէհէլէմ դեռ չես մոռցած առած ըորշվաթիդ համը.
Հարիւրին հարիւր ֆայիզով տալ առնելըդ մոռցա՞ր, տէրտէր :

Հինգ ոսկու ըորշվաթին դէմ լըզեցիր թըքած գարշ թուքըդ,
Դատարանին մէջն ուրացար ձեռքովդ ըրած հշանտուքըդ,
Յըզի աղջիկան «... աղախի՛նն էր...» ըսելըդ մոռցա՞ր, տէրտէր,
Հիւանդանոցին մէջ մեռած մարն ու մանուկն մոռցա՞ր, տէրտէր :

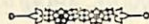
Հարս խոստովանցուցած ատենդ ծրուցար երեսը պագիր,
Աստուա՛ծ թողութիւն տայ .. ըսիր, պագիր ու հորէն հոր պագիր,
Լանտոյով սիրունիդ տունը գընալ գալըդ մոռցա՞ր, տէրտէր,
Պետափրէսին աղւոր կինը գլխէ հանելըդ մոռցա՞ր, տէրտէր :

Էրիկն ըսպաննել տուիր որ քեզ յանձնուի կընիկը...
Առաջնորդին փոխնորդ եղար ու կեղծեցիր կընիքը,
Քեզ քահանայ ձեռնագրողին չորնայ ձեռքն ու չըլլիքը,
Մեռոնի տեղ զէյթին եաղով կընունք ընելըդ մոռցա՞ր, տէրտէր :

Փիլոնըդ վար առին, հիմա փառլախ մօրուքըդ զատ մընաց,
Ան ալ որ մը կ'առնուի վար, սիւրկիւն ըլլալուդ մատ մընաց :
Սրամբի աղջրկան մը մօտ... ոսկու փըշուրքէդ շատ մընաց :
Հիմա Պատրիարքին զրկած մօռ զատիֆէ փիլոնն ուսըդ
Մատակ իշուն հեծիր հայի՛մ, ծախած փոխած առնամուսըդ :

ՇԻՏԱԿ ԽՕՍՔԵՐ

Բոլոր ազգերուն մէջ յատուկ, սիրական ազգ, դու եղար փրկու-
թեան նոխազը.

Վրադ յարձակեցան հիւսիսի արջն ու արեւելքի յովազը.

Քիւրտը կիւվէի պէս քեզ կերաւ, ազգերու այդ ամենէն խէպէր
ազնամազը.

Թաթարը բռնկցնելով խոտակ Բագուի կազը՝ վառեց ամբողջ կաւկազը.

Մեր վրայ յարձակելու խորհուրդ յղացան Կովկասի Վրացին, Ափ-
խազն ու Լազը.

Անդիէն ոտքի ելլելու քիչ էր մնացեր մեր դարերու ռիւերիմ
Յոյն հիլէպազը

Ամենեւին նշանակութիւնն չունեցաւ խաբերայ Ռուսաց Ջարին
Ուքազը.

Մեզ տաքցնել խոստացող մեր այդ չէկ քեռին ձմեռ ժամանակ
մեր կաշին լաւ չորցնելու համար հանեց այազը.

Յրտէն սառելնիս հոգ չէր, եթէ մեզ չի պառկեցնէր թաց արիւ-
նին մէջ, ոտքէն մինչեւ մեր պողազը:

Երբ մէջլիսի նստան աշխարհի ամենամեծ ջոջերն ամէն դիէ գա-
լով վազն ի վազը.

Ամէնքը միասին դալով հազիւ կրցան ձեռք առնել մեզ մահերդ
հնչող սանթուրն ու սազը.

Մէջլիսին նախագահեց լայնափորիկ, մաարլուր, բայց ժլատ ու
ազահ Անդղիացի հօգդապազը.

Խաղին թուղթը բացաւ, մաշային բոլոր սեւ թղթերը մեր վրայ
ձգեց թեթեւօրիկ Ֆրանսացի պօչպօղազը.

Կրակն արծարծելու փուք վիչեց տաքարին խոտաղացի խուճարպազը.

Ամէն բանի ծածուկ արդեւք եղաւ թուրքի տղայ Գերմանիոյ
Մեծ Ղամազը.

Ահա թէ ինչո՛ւ համար այսօր առանց ոչ մէկին ահանջ կախելու
կարմիր Դահիճ կոչուած աշխարհի ամենէն տօլանտըրըճի
դուռնազը,

Ամէն օր Հայու զլուխ կուտէ, ու հանգիստ խղճմտանքով, բերա-
նը սրբած կելլէ կատարելու իր քաւութեան սուրբ նամազը:

* *

Ետեւնին թողած էր զբոլմ, վան, չողգամի արտ Սըվազը,

Կարգ մը հայեր ամէն գործի մէջ են սպրդեր, երկայն լեզուով
լայնարձակ բացած բերաննուն անդուռ փէրվազը,

Ստամպուլի քիւֆիւրպազը, Արապկերցի օյինպազը, Զէյթունցի
Աղա փոէնս ճամպազը.

Պակաս էին ասոնք ալ եկան՝ Գահիրէի Առաջնորդն ու մէջքը
թուր կապող դաւազը:

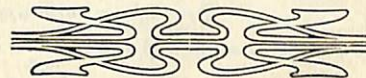
Հիմա ազգովին մեծ մարդ ենք ամենքս, թամա՛մ, Զէյթունի Հե-
րոսէն բռնէ մինչեւ թրքըցող Շահպազը:

Բայց Հայը փշոտ ձուկ է, ու փորձէ ուտել վաղ թէ ուշ կը
մնայ պօղազը.

Ի դուր է որ հիմակունէ Հայոց թաղաւոր ըլլալու համար իրա-
րու հետ տիւվէլլօյի ելեր են Լօրիս Մելիքօֆն ու Մինաս Չերազը.

Ամբողջ հայութեան վտանգ կը սպառնայ, նշանները չէ՞ք տեսներ,
կ'ըսէ Տէրվիշը, ո՛վ Հայեր,

Տարպեան ժայռերուն վրայ են ժողովուրդ վատիկանին երբեմն
վտանգ լուր տուող հայութեան է՛ն աղտոտ էօրտէկն ու դազը:

ԱՍՏՈՒԾՄԷՆ ԳՏՆԵՍ

(ՊԷՏՏՈՒԱ)

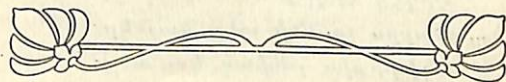

Ինծի տընէս տեղէս թէրկ ու տար ընող Սուլթան,
 Աստուծմէն գտնես.
 Սիրական լէթանէս իս պիտար օտար ընող Սուլթան,
 Աստուծմէն գտնես.
 Իմիններէս մէհրում, ալոց իս կարօտ ու նիկեար ընող Սուլթան,
 Աստուծմէն գտնես.
 Այլոց լեզուին ու սիթէմին բամբասանքի բառ ընող Սուլթան,
 Աստուծմէն գտնես.
 Զայիֆ պէտէնս անարգ չէօրին ույար ընող Սուլթան,
 Աստուծմէն գտնես.
 Անառիկ բերդի պէս հօր էր դիրքս, հիմա տարմատողին երեսս իվար
 ընող Սուլթան, Աստուծմէն գտնես.
 Արքայութեան նրմանակ տեսած բոլոր օսկի երազներս թառ ու մառ
 ընող Սուլթան, Աստուծմէն գտնես.

Հին չէն Դրախտն էր մեր տունը. Դրախտին դուռը քանդեցիր.
 Տունըդ քար ու քանդ լինի.
 Ուր պատուական մէկ բան տեսար, անոր արմատի քարը քանդեցիր.
 Պալատըդ փակ բանտ լինի.
 Ուրտեղ տեսար կոթող, գմբէզ, ելար անոր կատարը քանդեցիր.
 Գրլուխըդ պատանդ լինի.
 Ուր որ տեսար ժամու մատուռ. խաչին թեւն ու կամարը քանդեցիր.
 Սաչը գլխուդ ժանտ լինի.
 Ապարանք ու պալատ զգեակ էր մեր տունը, անոր տակի մարմարը
 քանդեցիր. Մէղարիդ մարմարը անչայտ լինի.

Ակ ու զմրութ մեր մէջքերուն ալ ու լալ գօտի կամարը քանդեցիր,
 Անէծքս զլխուդ շանթ լինի.
 Արեւելքի մարեցի՛ր ջահն, Հայուն օրը մութ ընող Սուլթան,
 Աստուծմէն գտնես:

Տէրվիշին կը լսէ՛ հարկաւ Աստուած ահուղարին.
 Ինթիզար առնող մարդը, հա՛րկաւ, չուտ կը հասնի դուռը մէղարին.
 Տէրո ու ցա՛ւ խմնս, ո՛վ Սուլթան, այս ամբողջ տարին.
 Սիրտըդ մէկ չարիքնթը բռնէ, արիւնը ցամքի ի մէջ քո տպամարին.
 Մարա՛ծ, մշողած դիւականի չար աչքերուդ դժոխային բոցերը մարին.
 Ղուրանին տեղ զլխուդ կարգան անէծքները իմ Մե՛նծ մամին.
 Թապուլթըդ բռնող չըլլա՛յ, աղօթքը չի հասնի՛ քեզ իմամին.
 Երբ ճողիս ու երթաս, տեղ չի գտնես գողը Սուլթան Սիւլէյմանին.
 Գոռպէգոռպ Մարմինըդ քըրիկ քըրիկ ըլլայ, քեզի որդե՛րը փարին.
 Անունըդ անյիշատա՛կ մընայ մինչեւ ի կատարածն աշխարհին.
 Սատանի՛ն հոգիդ աւանդես աւուրն ահեղ հուր դատաստանին.
 Կերգնո՛ւմ, ո՛վ Սուլթան, քու Ալլահի՛դ իւանին,
 Վա՛լլահա՛, դուն չե՛ս հասնիր եկող տարուանը թէմամին,
 Մէկ տարիդ երկուք չըլլա՛ր: Տէրվիշին հետ ըսէք. « Ամի՛ն » . . .

ԱՆՏՈՒՆԻՆԵՐ

Ա.

Ժամուն դռնէն դուրս կուգայ,
 Լուս էրեսը ցոյց կուտայ.
 Բարեւ կուտամ, չի առներ,
 Ինձ պէս պէս նըշանք կուտայ:

Բ.

Էլեր է իրենց բակը,
 Կայներ ալ վարդին տակը,
 Վարդ կու քաղէ, վարդ չի տար,
 Ես ձըդեր դարտին տակը:

Գ.

Հագեր է կարմիր կապայ,
 Էրդէց էրդիք ման կուգայ,
 Եարըս լուանի պէս կայներ
 Աշխըրքիս շափաղ կու տայ:

Դ.

Ծամերը ուրիւր է.
 Լուանին պէս բոլորիւր է,

Լուսինն իրեն տեսնելով
 Ճամբուցը մոլորիւր է:

Ե.

Նուռ կերաւ, աղոտն առաւ,
 Խնձոր նետեցի չառաւ.
 Խնձոր երեսիդ մեռնիմ,
 Երեսըդ հոգիս առաւ:

Զ.

Նուռ ու հատ նըտան երես,
 Բուրումդ ըսէհան երես,
 Պիտակ պիտակ խալերով
 Վարդի թեր վըրան երես:

Է.

Ձեռքերը հինայիւր է,
 Կայներ վըրան նայիւր է,
 Մէկ աղնարկին իս կարօտ,
 Սէրն ինձի խընայիւր է:

Ը.

Աղջի, տունը մի' մընա,
 Տէսթին առ Զուրը գընա,
 Ձեռքըդ երկնցուր խըմեմ,
 Խըմեմ սիրալըս հովանայ:

Թ.

Սարէն ես դամ ձիաւոր,
Դուն ալ քալես մինաւոր,
Թէրքիս առած փախցընեմ,
Շրջիմ աշխարքը բոլոր:

Ժ.

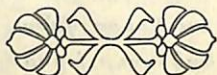
Էրդէցըդ տակ քընանամ,
Յուշիկ քալէ, չիմանամ,
Աղջիկ, քու անուշ լզուիդ
Չլնէ ընտո՞ր զիմանամ:

Ի.

Սիրելով սէրըդ պիտէր,
Սէվտադ սիրտըդ գաղտ պիտէր,
Երկուքնուս մէջ անցածը
Քաւթառ մարդդ ի՞նչ զիտէր:

Լ.

Տուեցի բուռ մը նուշը,
Պաքեցի կարմիր թուշը,
Վարդ երեսը ետ քաշեց,
Սիրտըս թողուց սէր փուշը:

ՅԱԼԱԵՐԳԵՐ

ՍԵՒ ԻՂՁԵՐ

Առաւօտեան երբ արշալոյսը վառի,
Երբ խաւարը պարտեալ լոյսի զիրկն ընկնի,
Երբ Հօտաղին աստղը մարէ պաղպաղուն
Իր լապտերի պատրոյգն ու սեւ վերարկուն
Մէկ կողմ նետէ, հագնի ձերմակն ու նուաղ
Իր բոց մարէ եւ հեծկծէ յար, աւա՛ղ,
Այն աստղին հետ իմ աչքերո՞ւս ընկնի աստղ,
Այն սեւին մէջ իմ ալ հատնի՛ գոյն նուաղ:

Երեկոյեան երբ վերջալոյսը մարի,
Շիկուկ արփին լեռներուն կող խոնարհի,
Արեւմուտքը հագնի պատմութեանն արիւն,
Ամպերն բոսոր, սարերն մանիչ զգենուն,
Երբ մըթութեան մէջ նուաղի թռչնոց երգ,
Բնութիւնն համայն խմբերգէ իր դաշն հագներդ,
Ես ալ սեւ ե՛րգ մ'ըլլամ, սեւ ե՛րգ մը հագնիմ,
Երգերո՞ւ մէջ, ձայներու հետը հատնի՛մ:

Միշտ սեւ մ'ըլլամ, սիրտըս սեւին հագնի գոյն,
Սեւ արցունք լամ, սեւ սուգին սիրտս ընեմ բոյն,
Սեւ հողն ըլլայ հացըս, հողը կրծեմ սեւ,

Սեւ ըլլայ ջուրս, հողի ստինքն ծըծեմ սեւ.
 Սեւ վիհերու եղերք կախուած սեւ ծընեմ,
 Սեւ աշխարհիս կրծքին սեւ սեւ հեծեծեմ,
 Սեւ քիծ մըլլամ Տէրոջ ճակտին սեւ բազմիմ,
 Սեւ աշխարհիս հորիզոնէն սեւ անցնիմ :

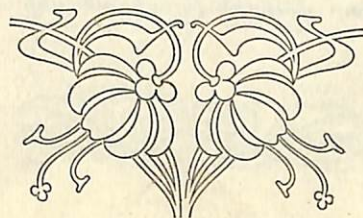

ՍԻՐԵՐԳ

Ա՛յ, հո՛վեր, սըրի՛նդ հովեր,
 Սիրականիս երգե՛րն էք.
 Ա՛յ, ծո՛վեր, խըոո՛վ ծովեր,
 Անոր սրտի վէրքե՞րն էք:

Ա՛յ, ա՛ստղեր, վառ վա՛ռ աստղեր,
 Սիրականիս աչքե՛րն էք.
 Ա՛յ, շողեր, գոհա՛ր ցողեր,
 Արդեօք անոր արցո՞ւնքն էք:

Վա՛ռ գիշեր, լուսնակ գիշեր,
 Սիրականիս երե՛ան էք.
 Սե՛ւ գիշեր, թուխպ գիշերներ,
 Արդեօք անոր սեւ սո՞ւգն էք:

ԽՌՈՎ ԼՃԱԿԸ

Ափին վարդի թուփ տեսայ մէկ լըճակ,
Թըփին հալ ու մաշ կ'երգէր մէկ սոխակ:

Վարդը սոխակին ձայնէն կը մարէր,
Սոխակը վարդին տեսքէն կը հալէր:

Այսպէս այս լըճակ արեքով մեռած,
Սոխակին վարդին հայլին էր դարձած:

* *

Լըճին մօտ հանդարտ օր մը մէկ որսկան
Կարեց իր թակարդ, քաշեց հրաքան:

Ընկա՛ւ, ա՛խ սոխակն, իր արինն դայտեց,
Կարմրեցաւ լըճակն ու ջրերն յուզեց:

Ա՛յն օրէն ի վեր խըռով է լըճակն,
Ցոյց չի տար վարդին իր սիրած սոխակն:

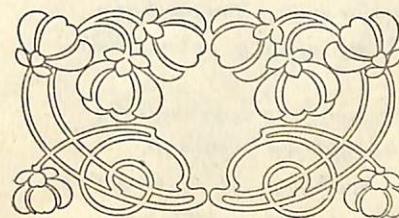

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄՈՌՑԱԾԸ

Երբ որ ամէն բան շինեց, աւարտեց,
Ոտքի կանգնեցուց անդրին ձեռակերտ,
Մարդուն կենդանի իր շունչը փրչեց,
Օրհնեց նորաստեղծն ու մաղթեց «Ողջ-երթ»,

Խաւարին խորը պահուած մէկ չար դեւ
Մարդուն ետեւէն վազեց . . . Ու կ'ըսէր.
— Ամէն բան լաւ, Տէր, ըրիր արդարեւ,
Բայց մոռցար զընել Դու մարդուն մէջ Աէ՛ր . . .

ԵՐԱԶՈՒՆ ՍԷՐ

Ես ունենալ կ'ուզէի
Բիւրեղ պալատ մէջ ծովուն,
Ուր չի հասնէր խուժանի
Վայրագ աղմուկն, վայնասուն:

Պալատս ըլլար ողջ պորփրիւո,
Պատուհաններն՝ ադամանդ,
Սենեկին դորդը՝ փրփուր,
Ծովը՝ պարտէզ զինչ մարմանդ:

Հոն հողմն ըլլար երաժիշտ,
Ալիքները պարէին,
Ծովէն դուրս դար Սէր Նամիշտ,
Ու դառնար իմ սիրուհին:

Ունենար սեւ աչիւր սէգ,
Վարսեր առատ ցիր ու ցան,
Հասակն ըլլար նուրբ եղէգ,
Թրթուր սըրինգ բընութեան:

Ծովը դառնար դաշնամուր,
Ու ես կիթառ մ'ըլլայի,
Սէ՛ր երգէինք, սէ՛ր, մաքու՛ր,
Ձայներու մէջ մարէինք . . .

Մըրափի մէջ մէկ երկա՛ր
Ամբողջ անուրջ կտրէինք.
Հըմայրի մէջ խելագար
Բռնուած երա՛ղ մ'ըլլայինք:

Ոսկի երա՛ղ կտրէինք,
Սէրը մարմին չունենար . . .
Ու թռչտէինք, յածէինք
Կապոյտին ծոյն օդապար:

Չունենար ծովը կայան,
Փրփուրք կապէին՝ մամուր,
Ուր գրկախառն կառչէինք
Թաղուիլ աչաց մէջ մաքուր:

Նայէինք ու նայէինք,
Գինովնայինք իրար մէջ,
Աչք աչքի մէջ սուղէինք,
Ու երազներս չառնէր վերջ:

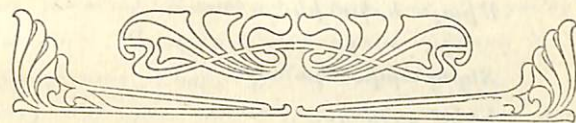
Գիշեր մ'ըլլար սնցերեկ
Այսպէս կեանքը երազուն,
Չունենար այսօրն՝ երէկ,
Ու գիշերը՝ վազն առաուն:

ԱՆՀՈՒՆ ԻՂՁԵՐ

Առաջին գլխեր մ'ըլլալ սեւ, խոր, խաւարչուտ, թոնրնկէց,
Ամպերու մէջ տարածուիլ, բռնել երեսն եթերին.
Գոցել կապոյտն երկինքին, գէմքը ծածկել Աստուծոյ.
Երկնքին մէջ տարածել խօսական ձեռք մ'անհունին.
Շանթերու խորը սուզիլ, արմատ կազմել շանթերու.
Ամպերուն հետ բարկածայթ բազմել կողերս սէղ, անյաղթ.
Շանթեր անգալ աչքերէս, երկինք մ'ըլլալ, որոտալ.
Փրչել մորիկ, փոթորիկ, վերէն ամպեր նետել վար.
Հիմնայաւակ դող հանել, խախտել հիմունքն աշխարհի.
Կազմել ծաւալ մ'անպարփալ, սոսկալիթիւտ մի զանգուած.
Ընկնիլ տիտան այդ կազմով, ծածկել երեսն այս գնդին.
Ծովը ծրծրել զետեղել փորին մէջը անյատակ,
Ու լայն փեռնիլ բերանով անհուն ալիք դուրս պոթկալ.
Բար քանդ ընել անխընայ, բոյնն այս քակել չարութեան.
Թեւեր կապել ուսերուս, վերուստ հափել այդ կամար.
Հեծնել վերան աստղերու ճամբայ բանալ գէտ անհունն.
Երկնագաւ առաց ճամբորդն ըլլալ, չրջիկն առաջին.
Սուր սըլացքով սուրալ միշտ ու չառնել կանդ բընաւին.
Ու խուզարկել աստղերու ծոցը թաղուած Մութ-Գաղանիքն.
Մէկ նոր երկնի գիւտն ընել, յեղափոխել հինն հիմէն.
Կըտոր կըտոր բաժնուիլ, նետուիլ գէտ նոր սին միջոցք.
Նոր հորիզոն, նոր աշխարհ, կազմել նոր նոր երկրագունտք.

Երկնից կրծքին սուր շարել, պատրոյդ ի ձեռն պայթել ուսմբ.
Յեղափոխել երկինքի աստղաճամուկ պարունակն.
Հրեշտակներ թափել վար, Աստուծոյ հետ ժարանչիլ.
Բաջիկ կռուիլ . . . ' . . ' թեւաթափ վար խոյանալ.
Վար անյատակ յախտեան յախտենից յախտեանս.
Ու չի գտնել բընաւին սափց համար յենակէտ.
Սահման ընել լայն անհունն, Տիտանն ըլլալ Մեծ Առհին.
Ու բարութեան հեղեղներ նետել ցան ցիր գունդերուն.
Այսպէս առկա յախտեան միջոցին մէջ որլանալ.
Խօլ խենդ իղձերուս նրման խոկմանցըս մէջ մընալ կախ . . .
Այս է անհուն իղձս, աւաղ . . .

ՄԱՆԻՇԱԿԷՆ ԽՐԱՏ

Իր յաջողակ շրջանաւարտութեան առթիւ
Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻՆ

Ես մանիշակիկն եմ,
Մ'ենաւո՛ր ծաղիկի.
Թագստոցիս մէջն եմ
Մ'իայն եւջանիկ:

Տերեւախիտ կանաչն
է իմ օրօրոցս.
Դեղ թըփի հովանիք
Են իմ հանգստոցս:

Դու ալ ինձ պէս պահուէ
Աղջիկ մատաղհաս.
Աշխարհ գլխուդ վա՛յ է
Թէ քիչ չողջողաս:

ԲԱՆԱՍՏԵՂՇԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Սիմոն Ֆեյկեանին

Դու ազատ լեզուով նկեթեղիր երգեր,
Հազէդ զրկեցին քեզ խեղճ բանաստեղծ,
Մեղրէ խօսքերովդ բուժեցիր վէրքեր,
Ամբոխը քեզ ծաղր ըրաւ, բանաստեղծ:

Մինչեւ գերեզման երգով ջերմեռանդ
Մընացիր ուխտիդ սրբազան զինուոր.
Երգեցիր աղգիդ դաւ ցեցն հընաւանդ,
Բայց ո՛վ լըսեց ձայնդ, անգի՛ն բանաստեղծ
Դու լեզուով Աստուած խօսեցաւ մարդուն,
Մարդուն, Աստուծուն մէջ եղար միջնորդ,
Աչքրդ բաց լացիր զիշերներ անքուն,
Բայց ո՛վ քու արասուքդ սրբեց, բանաստեղծ:

Անապատ դաշտեր խօսքով շէնցուցիր,
Աւերակին կեանք տուիր, որ ապրի՛,
Բայց դամաք հացին կարօտ մընացիր,
Ու քեզ աւերա՛կ ըրիր, բանաստեղծ:

Անցա՛ն տարիներ, դագաթիդ ճերմակ
Վարսե նեոռոտեց բընութեան ձեռքը,
Ու դ ր ար ձերուկ. թողուցիր կըտակ
Երգերու փունջ մը միայն, բանաստեղծ:

Յո՛ւ մ'ալ կը բացուի քընարիդ առաջ
Փոս մը. բընութիւնն իր աւանդ կ'առնէ՛.
Ձի յիշուիր անունդ, երգերդ ու հառաչ,
Ապերախտ է մարդն, ո՛վ հէգ բանաստեղծ:

ՊԱՏԿԵՐ ԱՆԵՐԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՆ

ԸՆԿԱԾ ՔԱՉԵՐՈՒՆԸ

Ո՛վ լուսին, լուսին, արի՛ք քեզ պատմեմ,
Թէ ինչե՛ր անցաւ Հայաստան Աշխարհն,
Այն թշուա՛ս Աշխարհն...

Ու զոգըրդալով ամպերու սակէն
գալկացած լուսինն դուրս եկաւ արիսուր,
Անոր պունակածի գալու հով որոշ
չուրջրս նայեցայ, հառաչեցի՛ սուր:
Աւերակներուն մէջ կանգնած կիսամեռ
ուրուականի պէս էի միայնակ.
Շուրջրս ցիր ու ցան փռուած գիւղիներ,
վիրաւորի ճիւղ, բուռի աղաղակ.
Ու սեւ գիշերը լրտանիստ գաշտը
սևով էր պատնած, սեւ սուգ կը հոսէր,
Այն կենսալից գաշտ, ուր դեռ առաւօտ
հիւզի ծրխանը սեւ ծուխ կը շնչէր:
Իսկ արդ կախարդի մէկ շունչ էր կարծես
պրաքտած ողջոյն այդ գաշտին վըրայ:
Չար ոգիներու խոյական պարեր
լըռիկ կարծես թէ ժուռ գային հիմա.
Գալարուող մայրեր կրծքերնուն սեղմած
ծնկեր մանուկներ փռուած տնկենդան,
Աղերեկ վարսօք ձերուկներ լալկան
կը խըռովէին մահուան տեսարան.

Դեռ կիսահագագ փողերէն սրուշ
արխուր կը լսուէր վերջին հրոնդիւն,
Ու քիչ մը հեռուն մեռելաթաղի
լապտերն ի ձեռին կը լսուէր թնդիւն,
Հոս քաջ մ'էր պառկած խոժոքած գէմքով
բրուռնցքը ուժգին կրծքին սեղմած դեռ,
Կենդանի բողոք մըլլար նա կանգնած
թշնամոյն հանդէպ կարծես դեռ կուէր,
Հոն կոյս մ'անկենդան վարտերն ցիր ու ցան,
ջրապինդ սեղմած սրտին իր պատիւ,
Հրեշտակի նինջով կը ննջէր խաղաղ,
սուրին տակ փռած զաւգաններ անթիւ.
Հայրենի մատուռն սեւ սուգ էր մըտեր,
կիսափուլ որմէն երեւէր ճըրագ,
Դժխեմ լոյսին տակ մեռելաթաղը
լալով հողին տար հողն արագ արագ.
Ու չիկար հնչող կոչնակը կերկեր,
կամարին տակը կը լրուէր զանգակ.
Շարական, սաղմոս, ուղօթք, ալեւու,
գաղբած էր վաղուց եւ սուրբ պատարագ.
Բեմերուն վըրայ շար ի շար քաջեր
զոհուած քահանայք մընային անթաղ,
Փոխան բաժակի անապակ կինուոյն
կարմիր արիւնն էր անդ թափուած, աւա՛ղ.
Քարերը ալի՛ն, արի՛ն որմեր
արեան ձայնիւր լառնային բոլոր.
Այլ բաւ չի լինէր կարծես այդ արիւն
կակղիւ Աստուծուն սիրտը անողոր:
Լալիլիզող ցոլօք պատուէին գիւղի
արեամբ չաղախուած չլններու վահմակք.
Ու զերեզմանաց ալցելու գորշուկք
խնձոյք կազմէին գիւղէ գիւղ.

Աստ կորակըտուց անգղր սուր ճիրան
լեարդ մը կրծուէր կըտուցը թաղած.
Անդ արիւնըսուշտ բորեանն համարձակ
ծըծէր անկեալի մ'երակին կըսլած.
Յիւր ցան զիզացած ախտեղ միս, ուկոր,
ջախջախուած գանկեր, թեւ, ոտք ու կզակ.
Այնտեղ մահառիթ գէնքերը փստւած
ոսկորներու խոր յցուած սուր նիզակ.
Հեռուն Նլխային քաղաքներ, գիւղեր,
հրգեհնի ծուխը կըսլած ամպերուն.
Ամայութեան մէջ բոցածախ սիտան
հուրը կը լիզէր երես դաշտերուն.
Ուր խըռով գէմքով որդիներս Հայուն
ջրլապինդ գրկած զրօշներ յօշ յօշ,
կրծքերնուն սեղմած շարուշար քաջեր
նըզովք կոռնային, անէծք անորոշ . . .
Խարոյկներու շուրջ ստուերներ կարգ կարգ,
չղթայ շատաչող, գիականերու գէղ,
Այլայլած, դունատ, կոյս, հարս, ծեր, մանուկ
սուրբ պատարագին պատրաստ ողջակէզ:
Ու դարձեալ մարդիկ արեամբ շաղախուած . . .
գիւային քրքիչ, ճիւղներու պար,
Ճենճերող բոցին շուրջը դառնային,
մարդագազաններ կաղմած չըջապար,
Մարդկային մըսով յափրացած զուարթ
տրիւնը Հայուն, ա'խ, գինի ըրեր
Ուրախ խըմէին, կայթէին զուարթ
վայրենաբարոյ Մէհմէտի ճորտերս
Ու ծուխը ծըփար ուո'ր, բարդ ի բարդ
հայրենի երկիւղ կուտելով ճակատ.
Հրգեհնի հրաշէկ բոցերուն ծոցը
երբեմնեան Դըրրախտն կըլլար անսպաս.

Հրգեհն ու աւե'ր , . . բոցավառ երկրի
խորերէն կուգար ճիչ, աւաղակ խուլ.
Լեռանց գողաւոր փորոքներուն մէջ
կերթար ու կուգար արձագանքն անդուլ.
Կը պոսթկար գեհննն, կը բացուէր զրծոխք,
Հայուն երկիրը կըլլար քանդ ու քար,
Քանդելով ողջոյն Հայաստանն անտէր
չի թողլով կանգնիլ քարին վըրայ քար.
Ու չըկա'ր Աստուած, վերը քուն էր Ան,
ծուխի, ճենճերի շունչէն գինովցած . . .
Մարտիրոս Հայուն աղեան ծարաւին . . .
ո'վ գիտէ, թերե'ւս ժպտէր ալ, Աստուած:

Սոսկեցաւ ի տես ասոնց լուսնակը.
աչքերը պղտոր պղտոր գետք դարձան,
Թուխ թուխ ամպիկներ ճակտին սեւ լաչակ
սըգաւոր քաշեց դալուկ լուսընկան.
Ու մի քիչ յետոյ աբադ բարդ ի բարդ
ամպեր ծածկեցին . . . Երկինքը լացա'ւ . . .
Այն օրէն ի վեր սգւոր լուսընկան
մեր սգւոր երկրին վըրայ ման չեկաւ . . .

Ս Ա Ր Ո Ր Դ Ի Ն Ե Ր Ը

Ֆեռալիներուն

Սպասանքը Հայրենիքին, կուռ զըրահուած, վաճօք իրենց.
Խաւարին մէջ՝ իրենք վառ լոյս՝ կ'անցնին բարակ կածանէն.

Կ'անցնին, գիշերն ելած իրենց դարանէն,

Ու գիշերը ըրած իրենց զօրովիդ,

Սպասանքը Հայրենիքին, վաճօք իրենց:

Կաշտանակէ՛ն, երիվարաց զոռ զըսոյթը չէ՞ք լըսեր,
Որ լեռները խորխտանքով պերճ սմբակներէն կառնեն փոխ.

Վազքը անոնց համարձակ է ձիւրուն

Դէպի կսուին ամէն ճամբուն գիտակից,

Հեծնալներուն կամքը իրենց ուղեցոյց:

Անոնք կ'անցնին, ու սեւ սարսափն իրենց կշտէն կը վազէ.
Կ'աշտանակեն երկաթ ծունկերն դամած թամբի բարձերուն.

Գարգմանակներ, սապաւարտներ կը ճօճուին,

Մութին մէջ սեւ սիլուէթներ կ'ընդգրծեն,

Ու աչքերնէն բոց ու կըրակ կը ցայտէ:

Փրկիչնե՛րն են անոնք, կ'անցնին, մութէն ժըպիտ քաղելով,
Մութ է գիշերն, բայց իրենք լոյս, բոց կրակով կարչաւեն,

Ռազմաւալել երգեր կերպեն քաջերու,

Երիվարաց վազքերուն հետ համընթաց,

Խօլ շըփնդով՝ մը համաբախ գէնքերու:

Կ'երթա՛ն, անոնց ուղին պարզ է, անշեղ զընացքը՝ ցասկոտ.

Կ'երթա՛ն, ուրկէ գացին չառեր. . . կ'երթա՛ն, երբէ՛ք կառնեն կանգ.

Խորհրդաւոր ճամբան է ան, ուրկէ դեռ

Մեռնողներու խորհրդաւոր բիւր խօսքեր

Կը լսեն . . . ու անլիններ չեն դառնար յետ:

Կ'երթա՛ն, ճամբան՝ գորովալիր, սիրով անոր են փարեր.

Մինչ ետեւնէն խօլ խեւ ամբոխն վատ ու անարդ, անտարբեր

Խօսքերով սուր իրենց սիրտը կը ծակէ

Բամբասանքի լիրթ թունաւոր նետերով,

Զօր իրենց սիրտն երբէք չուղեր հասկընալ . . .

Կ'երթա՛ն, իրենց ուղին կարծեա վարդ ցանուած է, քաղելու,

Կ'երթա՛ն, ուրկէ Մարտիրոսաց կարաւաններն արընոտ

Դեռ նոր անցան, անձնւորն փուշէ պըսակով՝

Իրենց քալած ճամբուն տաժանքէն հիւսուած . . .

Ու այդ ճամբէն կ'երթան իրենք ժի՛ր, թեթե՛ւ:

Կոյր է աշխարհն. գիակներու վըրայ ան գեռ թաւալի՝

Բռնակալը իրենց եղբարց միան ու ոսկորը կերաւ.

Կախուածներուն, խաչուածներուն վրէժով վառ

Պատժել կ'երթան, արհաւիրքով լի, գեղուն,

Բռնակալին վըրայ կապար անձրեւել:

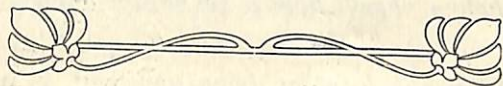
Օ՛, կը զգամ ձեզ, Առաքեալնե՛ր, դիւցազներու՛ սէգ տըղաք,
Ժամանակի չար Ողին ու Բռնութիւնն էր ձեզ ծընաւ.

Մոլեղնութիւն հազաք, կըռլւ սիրեցիք,

Եեք ձեր խաղաղ բոյնը ըրին քար ու քանդ,

Ու բընաւեր դուք ձեզ սարերն նետեցիք:

Հիմա կուրի՛ կերթաք խեղախ, տառապանքի զաւերներ,
Գացէ՛ք ու ձեր սրնթաց վաղքը բընա՛ւ, բընաւ չառնէ կանգ.
Թող ձեր ուղին վարդեր բուսնին արիւնէն,
Բոսոր հագնին սարի քարերը ամէն,
Զարկէք մինչեւ ձեր սիրտն ըսէ « ալ բաւ է . . . »

ՅՈՅՍԻ ՀՐԵՇՏԱԿԸ ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Զաւակիս՝ պզտիկ Մաւրադին

Քեզ լուծի տակ, օ՛, միշտ տեսնել չեմ սիրեր,
Ելի՛ր, աղւո՛ր, իմ թրխաթոյր թագուհիս.
Սարուկ չե՛ս դուն, սուգը քեզի չի՛ վայլեր,
Հերի՛ք, հերի՛ք չուարած չորս դիզ նայիս:

Ուրուականի պէս աւերց մէջ բա՛ւ նոտիս,
Ու զըլուխը վէրքերուդ մէջն օրօրեա.
Զաւերներուդ վրայ բա՛ւ է կողկողիս,
Լալկան բուի պէս աչքերըդ արօրեա:

Գլխուդ ցանած հողըդ նեւէ հովերուն,
Թօթուէ՛ սուգի այդ սեւերըդ վըրայէդ,
Զայրոյթ հազիր, թաթխէ՛ պատմունճանդ արիւն,
Ու ա՛լ յառաջ նայէ, ու մի՛ նայիր յետ:

Ուժով եղար ծով դաւիդ մէջը, հըղօ՛ր,
Երբ կողերըդ խոցեցին. քեզ խաչեցին.
Մաքառումիդ մէջն եղիր նոյնչափ հըզօր,
Ու մըռունչներդ հնչեցուր մոլեցին:

Երբ ընկճուիս, նայէ՛ խորոխտ լեռներուդ,
Ու բաշարձակ անտառներուդ, թագուհիս.
Նայէ՛ սարսափ կաթող սեփ սեւ վըհերուդ,
Սնոնց պէս վէս, լերան պէս աղաք ունիս:

Քեզ ո՞ր հար ձեռքն բեւեռեր է պինդ խաչիդ,
Դող ես ելեր ամբողջ մարմնովդ. ո՞վ աղւոր,
Հալէն լալէն մարեցաւ լոյսը աչքիդ,
Հերի՛ք ման դաս սեւ նոճերուդ մէջ սղւոր:
Աճիւն, մոխիր անդօր են քեզ կանգնելու.
Հերի՛ք շիրմանց շուրջ կապեա քեզ լուս խորան.
Ռազմիկ երգեր հնչեցուր՝ տեղ սղբ լալու,
Խաչ ու չիբիւմ շուտ կը դառնան դաշտ դուրան:
Եւ 'ւ տոնական տնկէ՛ մէջ յորդ ուռեցո՛ւր,
Կոտի սէրէն դաս մի՛ տաճեր մէկ ալլ ուխտ,
Կողերդ արիւն, հոգերդ արիւն կաթեցուր.
Հերի՛ք քծնիս դարչապարին մօտը պիղծ:
Ելի՛ր, մաղերդ հովերուն տուր, ցանցընէ,
Արեան ճամբուն մէջ՝ նետատէ՛ դաւկըներդ,
Ու ռազմակոչ թմբուկները չեփօրէ,
Վանդակէն դուրս նետէ փակուած կորիւններդ:
Ելի՛ր, նետուէ՛, ցատկէ՛ ցաւէդ գալարող,
Գոռացնէ՛լ տուր, դուն ալ անոնց հեա դոռա՛.
Կայծակէն ու ամպերէն ձայն ատէք փոխ,
Երկնքին մէջ խուլ Աստուածն իսկ թող դողա՛:
Գանգուրներդ սանտրէ ու գեղեցկացի՛ր,
Ե՛լ, հրացանդ հնչեցուր ու քաշէ՛ սուրդ.
Աղւոր գլխուդ հին օրերուդ թագը դիր,
Ու մըթաղնած ճակտէդ սրբէ՛, թա՛փ տուր մուրդ:
Ելի՛ր, շաթէ՛ երեք քալուովդ, ա՛խ, մայրիկ,
Մայր ու զաւակ երթանք փրկել Հայրենիք,
Կա՛մ վերցընենք աշխարհէս Հայ անունը,
Կա՛մ վերջնապէս հաստատ պահենք Հայ Տունը:

ԳԱՐՔԻՆԻ ԵՐԳԸ

Կովկասի ցախասկներու յիշատակին

Ա.

Վարպէտին

Ձա՛րկ, զա՛րկ, ա՛յ վարպետ, չէկ կայծեր թոցուր.
Կըռանէ՛ սալըդ, ձե՛ւ տուր մետաղիդ.
Քամի՛ տուր փուքսիդ թոքերն ուռեցո՛ւր,
Արծարծէ՛ բոցը հանգած հընոցիդ:

Ժանգոտ, բիրտ երկաթն օճախը խրքէ,
Անձեւ երկաթիդ քերա՛ն չինէ բուր,
Դժոխքի բոցով բարկ մետաղը ճգմէ՛,
Ձե՛ւ տուր պողպատին կոփէ՛, փայլեցո՛ւր:

Չար բաղքն երկաթին կապեց մարդուս կեանք.
Երկաթն է վճռող սեւ ու կարմիր օր.
Առանց երկաթին արդարն անվրտանդ
Ե՞րբ անցաւ երկրիս ուղին նենդաւոր:

Այդ նենդ ուղիին փըշտ ու մըթին
Յատակագիծը արիւնն է զըծած.
Խեղճ ու գրկեալին, ստրուկ գերիին
Իրաւունք վճռող լոկ սուրը մընաց:

Երկաթն երկաթին կը փշրէ մէկ օր.
Եան ու բռնութիւն՝ կը դառնան գերի.
Շո՛ւռ կուգայ աշխարհ, գերին դարեւոր
Կը փոխուի տէրի, եւ ոխը՝ տէրի:

Ուժո՛վ զարկ, վա՛րպեա, կայծերդ թոցուր,
Հանգած հընոցիդ մէջը կատաղի
Սհեղ վըրէժի զըժոխք բըժնկցուր,
Մինչեւ որ փշրես շղթադ ստրուկի:

Բ.

ՔՈՒՐԱՆ

Ու լըսեց վարպեան, աչեց աշկերաին,
Փօքրիկը կայտառ թըռաւ դէպ քուրան,
Բոնեց թեւ ճակերն հաւասար ուսին,
Աջ ձախ տատանուեց մութին մէջ զնդան:

Քաշեց փրքուոյցն, հով տուեց փուքսին,
Փուքսին զոյգ թոքերն լիք լիք ուռեցան,
Ածուխը կըպաւ մէջն հանգած փսփին,
Բըժնկեց օճախն, կայծերը թըռա՛ն . . .

Անգործ, անաշխատ դարերէ ի վեր
Փուքսը կախուած էր մութին մէջն ահեղ,
Օգաւտն հիմա լայնկէկ փորոքներ
Պինդ պինդ շունջ առին, լարուեցան ուժեղ:

Որպէս վիրաւոր կատաղի զազան
Զարթեաւ օճախը քունէն դարեւոր,
Դըղըրդաց կուրծքէն ցաւոյ աւազան
Ծուխ ծըխաց բերնէն թանձր ու ահաւոր,

Բացուեց զալարուած վիշապին բերան,
Շունջ առաւ տուաւ կրկախը նորէն,
Բոց ու ծուխ ժայթքեց անէժքի նըման,
Դուրս սողաց կայծակն իր սրտին խորէն,

Հանգած հընոցը նորէն առաւ կեանք.
Ուաւար դարբնեաւ օճախը կայտառ
Կարծես թէ տուաւ նոր փայլ, նոր բերկրանք
Մըռայլ զնդանը դարձաւ զեհն վառ:

Ժպտաց վարպետը, ամպոտ մութ ճակաէն
Հոգերու դաժան մըռայլը թըռաւ,
Լոյս ու խնդութիւն ցայտով օճախէն
Վարպեաին դէմքը նոր շէկ փայլ առաւ:

Գ.

Կայծերը

Կայ՛ծ ու կայծիկներ՝ օ՛հ, ի՛նչ անուշ էք
Երբ կը թռչիք դուք քուրային բոլէն,
Բեկբեկ, ոստոստուն թըռէ՛ք հա՛ թըռէ՛ք,
Նոր կեանք թող ձուլուի ձեր մեռնող կեանքէն:

Դուք հողինե՛ր էք կայծերու փոխուած,
Հողինե՛ր մաքուր մարտիրոսներու,
Որ մեռելութեան օճախէն թաղուած
Յարութիւն կ'առնէք նոր կեանք ձուլելու:

Կեանքն ալ ձեզ հման կարճ աշխոյժ մեռնող
Պլպլացող կայծ մ'է, զլւրաշէջ լապտեր,
Ցաւոց քուրայէն յարութիւն անող
Մեռնող ու ձուլող նոր թշուառ կեանքեր:

Բոցանի՜չ կայծեր, ընկէ՛ք աջ ու ձախ,
Ձեր մահն է կեանքին ոռնացող բողոք,
Բողոք բռնութեան դէմ լիզուով խիզախ
Խանձելու գաղան սրտերն անողոք:

Աշխարհը՝ քուրայ, բռնութիւնն՝ հալոց,
Մութ զնդանի պէտ կը հալէ մարդիկ.
Կեանքի խարոյկը կը վառի անբոց,
Հազցուցած զոհին արիւնէ չապիկ:

Կայծե՛ր, կայծի՛կներ կայտաեցէ՛ք ուրախ.
Վարպետին չուրջը աշխոյժ պարեցէ՛ք.
Մութ հոգիներու մէջ թըռէ՛ք խիզախ,
Անշէջ վրբիժա հրդեհ վառեցէ՛ք:

Քանի արիւն կայ թող վառի օճախ.
Կայծ ցայտէ չորս զին լիզուով հրեղէն.
Թող հանգի օճախն, երբ կ'անքն է խաղաղ
Երբ մարդ կշտանայ եղբօրն արիւնէն:

Պ.

Վարպետին երգը

Վարպետը քուրան խորեց խառնոցը,
Կըրակէ մահիճ բացաւ երկաթին,
Աշկերտը ուժով արծարծեց բոցը,
Կայծերը թըռան, կայտաեցին չորս զին:

Ապա խընամք ով մի ժանդոտ երկաթ,
Որ կարծես անպէտք ընկած էր գետին,
— Ամպէ՞տք են միթէ խոփ ու խաչերկաթ —
Խըրեց օճախը «ա՛խ» ըրաւ հոգին,

«Ախ»ը գետ գետին չընկած մարմնացաւ,
Գրնաց միացաւ օճախի խոփին,
Կարմիր ու կապոյտ հոր բոցեր ծրնաւ,
Վարպետը գոռաց շիկնող երկաթին.

— «Վառէ՛, հա՛հ վառէ՛, մեռնիմ քո հոգուն,
Բոցաստատ քուրայ, իմ սրտիս խորն ալ
Խուլ բռնկումներու գեհնն կայ թաղուն:

Գըլուխըս զըրած արրնոտ երկրին
Հերիք ննջեցի վշտով թախծապատ.
Երազներ խնծի բիւր բիւր կրկնեցին՝
— Տեղ հունի անդէնն եւ ով չէ ազատ.

Երազնե՛ր ... դարձեա՞լ ձեռքերդ գէնքեր
Կը վազէ՛ք ճակտիս կուտել կհճիւններ.
Դուք չէ՞ որ մաքէս թըռեր էիք վաղ,
Երազնե՛ր, դարձեա՞լ զիս յուզէ՛ք աւա՛ղ:

Հողը չուզեր քեզ իր վըրայ կրրել,
Քանի սարուկ ես, քանի անպաշտպան.
Գընա՛ ժանդոտ խոփդ սուր գանակ կըռել
Սեպհական կեանքիդ, պատուոյդ պահապան:
Աստուծոյ վառած պայծառ արեղակ
Քու զլխուդ վերեւ պիտի մութ ժուռ դայ:
Երբ հունիս վառօդ, գնդակ ու նիզակ
Որ անճար զլխուդ պահապան դառնայ:

Դու կը գրկուիս հանդերձէ, հացէ,
Ուրդիքդ քաղցած կը վարեն գելի,
Անդէնն աշխարհին ուսին մէկ բնուէ,
Սորո՛ւն է, անպէ՛տք, ծառայ օտարի:

Ուրբան լաց լինիս կը մընա յաղցած.
Լացը չի հալեր բանաւորին սիրտ.
Արիւնով ծընած, արիւնով արնած
Ու ժին դէմ ցոյց տալ պէտք է ոյժը բիրտ:

Գընա՛, ո՛վ անդէն եղբայր, քեզ պէտք չեն,
Հալցը նեաէ խօփ: ու գերանթիդ,
Գնդակ ու վառօդ երբ կը չառաչեն,
Դուն ալ գնդակով աէր եղիր գլխիդ:

Ե Եզբօր արեան ձայնը

Բրնկած օձախն դարձեր էր հլնոց,
Վարպեան երգով երկաթը կտկրած
Կապոյտ ու կարմիր կայծեր իրբեւ օձ
Աջ ձախ կը շանթէր չիկադէս կապում:

Աւագ վարպետը հաստատուն գետնին
Կանդնած ջրապինդ մուրճը վեր տաւ,
Բազխեց մէկ երկուք մուրճը կրօնին ...
Այսպէս նոր Գործին նոր նըշան տուաւ:

Կանդնած ետանկիւն երեք փորձ վարպետ
Բազխեցին թիք թաք կրօնին մուրճեր,
Զարկին հա զարկին մուրճեր անհեղեղ
Թեւերնին սօթմամ հաւկու կտրիճներ:

Քաշեց քուրայէն վարպետը, կարմիր
Երկաթը գրբաւ մեծ սալին վըրան,
Հարուածներուն դէմ համաբախ ու ժիր
Մուրճին տակ ուժգին գոռաց զիլ կըռան:

Դողաց դարբնետունն, դոռացին մուրճեր,
Տժժաց երկաթը. կապոյտ ու կարմիր
Կայծերով կարծես բողոքի ձայններ
Շանթերու փոխուած ընկան ցան ու ցիր:

Զարկին ու զարկին երկաթին տաք տաք,
Մինչեւ մետաղը տաւ որոշ ձեւ,
Քրտինքի չիթեր լայն կայլակ կայլակ
Թրջեցին գետնին ինչպէս յորդ անձրեւ:

Արեւու մի շերտ կախուեցաւ յանկարծ.
Խաւար դարբնետունն լոյս իջաւ կարծես,
Պալան պալան ծուխն թըռաւ. վերամբարձ,
Ծիծաղ ճառաքեց վարպետին երես:

Նորէն մետաղը կըրակը քըշեց,
Ապա քաշոց դուրս բարկ ու չէկ երկաթ,
Արիւնով լեցուն դէպ տաշտը խըրեց
Տժտըժաց, սուլեց, դարձաւ պինդ սողպատ:

Այդ եզբօր արիւնն էր թափուած ելէկ,
Դարբնետան տաշտը լեցուած ջրի տեղ,
Զի լրտեր եզբօր արեան ձայնն երբէք
Մինչ վըրէժ չառնէ արիւնը անմեղ:

Եզբօր արիւնն էր խըմած մէկ գաղան ...
Իրն ալ կը խըմէր վաղը մի հըրէշ ...

ՅԱՆԿ

Բսիր, Աշո՛ւղ	5
Կուգան ու կ'երթան	6
Ո՞ւրաղ ես	7
Եկեր են ու անցեր են զլիւս	9
Ձի տեսի	10
Մի՛ կարծեր	11
Պակաս չէ	12
Յանդրամանութիւն անձիս	13
Անհաւատալի բաներ	14
Զգուշացիր	15
Մարդ կայ, մարդ ալ կայ	16
Աշխարհավարը	17
Իմ անհաւան դժացիս	19
Կոունկին ետեւէն	20
Ձի մնար	22
Կնահաճը	25
Ընկած կիւնը	27
Քու բռնած ճամբադ ծուռ է	28
Չորս բոլորս լաւ ու վատ	29
Գնա՛, ուրիշին ղօնազ եղիր	30
Երեք ձայն	31
Սուտ են	32
Աշխրքիս բաները	33
Ստեցի քեզ, աշխարհ	36
Ի՞նչ օղուտ	37

Ի՛նչ են	38
Յանկութիւն	40
Ձի լինիր	41
Սուտ սուրբերը	42
Չկամը	43
Քիչ է	44
Սուտ ելան	45
Ձօրաւորը	46
Լաւ է	48
Խրատ	49
Խնդրուածքներ	50
Չարին համբերել պիտիս	52
Հայոց Հայրիկին	55
Արծաթ	58
Բամբասանք	59
Ազգին վիճակը	60
Քուն է թէ մեռած	62
Ուշ էր	63
Չարթիր, նազելիդ իմ, զարթիր	65
Հայու տղայ	66
Նոր սուրբեր	68
Մոռցա՞ր, տէրտեր	70
Շիտակ խօսքեր	72
Աստուծմէն գտնես	76
Անտունիներ	76
Սեւ իղձեր	79
Սիրերգ	81
Խոսով լճակը	82
Աստուծոյ մոռցածը	83
Երազուն սէր	84
Անհուն իղձեր	85

Մանիշակէն խրատ	88
Բանաստեղծին կեանքը	89
Պատկեմ աւերակ Հայաստանէն	90
Սարոբղիները	94
Յոյսի հրեշտակը՝ Մայր Հայաստանին	97
Դարբինին երգը	99

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0368046

50469

